

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΓ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΟΥΝ. ΓΕΝΗΛΙΟΥ 14 | 1/15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1974 | ΑΡΙΘ. 7-8

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'.

IV. Μὴ μόνον οὖν αὐτὸν καλῶμεν κύριον· οὐ γὰρ τοῦτο σώσει ἡμᾶς. 2. λέγει γάρ· *Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι· Κύριε, κύριε, σωθήσεται, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην.* 3. ὥστε οὖν, ἀδελφοί, ἐν τοῖς ἔργοις αὐτὸν ὁμολογῶμεν, ἐν τῷ ἀγαπᾶν 5 ἑαυτούς, ἐν τῷ μὴ μοιχᾶσθαι, μηδὲ καταλαλεῖν ἀλλήλων, μηδὲ ζηλοῦν, ἀλλ' ἐγκρατεῖς εἶναι, ἐλεήμονας, ἀγαθοὺς· καὶ συμπάσχειν ἀλλήλοις ὀφείλομεν, καὶ μὴ φιλαργυρεῖν· ἐν τούτοις τοῖς ἔργοις ὁμολογῶμεν αὐτὸν καὶ μὴ ἐν τοῖς ἐναντίοις· 4. καὶ οὐ δεῖ φοβεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους μᾶλλον, 10 ἀλλὰ τὸν θεόν. 5. διὰ τοῦτο, ταῦτα ὑμῶν πρᾶσσόντων, εἶπεν ὁ κύριος· *Ἐὰν ἦτε μετ' ἐμοῦ σινηγμένοι ἐν τῷ κόλπῳ μου καὶ μὴ ποιῆτε τὰς ἐντολάς μου, ἀποβαλῶ ὑμᾶς καὶ ἐρῶ ὑμῖν· Ὑπάγετε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ, ἐργάται ἀνομίας.*

IV. 2. Ματθ. 7,21. Λουκ. 6,46. 9. Πβλ. Πράξ. 4,19. 5,29. 11. Πβλ. Ἦσ. 40,11. Λουκ. 13,25-27. Ματθ. 7,23. Πρβ. Ψαλμ. 6,9. Ὁμοίως Ἰουστίνου, Α' Ἀπολ. 16,11 καὶ Διάλ. π. Τρύφ. 76,5.

IV. 1. οὖν ΑΣ : λ. I / 4 ὁμολογῶμεν ΑΣ : ὁμολογήσομεν I. 10 ὑμῶν Α : ἡμῶν ΙΣ | 12 ποιῆτε ΑΣ : ποιήσητε I.

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'.

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλῆν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

IV. 1. Νὰ μὴ καλῶμεν Αὐτὸν ἀπλῶς καὶ μόνον Κύριον (μὲ τὰ λόγια)· διότι τοῦτο δὲν πρόκειται νὰ μᾶς σώσῃ. 2. Διότι λέγει (ὁ Κ. ἡ. 'Ι. Χ.)· «Δὲν πρόκειται ὁ καθένας πού με λέγει· Κύριε, Κύριε, νὰ σωθῆ, ἀλλὰ (ἐκεῖνος θὰ τύχῃ τῆς σωτηρίας), ὁ ὁποῖος κάμνει ἔργα δίκαια (σύμφωνα μὲ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ)». 3. Ὡστε λοιπόν, ἀδελφοί μου, νὰ ὁμολογῶμεν Αὐτὸν (ὄχι μὲ λόγια, ἀλλὰ) μὲ τὰ ἔργα (τὰ καλὰ καὶ εὐάρεστα εἰς τὸν Θεόν), δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ ἀγαπῶμεν ἑαυτοὺς (καὶ ἀλλήλους), μὲ τὸ νὰ μὴ (περιπίπτωμεν εἰς τὸ ἁμάρτημα τῆς μοιχείας) μοιχεύωμεν, μήτε νὰ κατακρίνωμεν (νὰ συκοφαντῶμεν) ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, μήτε νὰ ζηλοφθονῶμεν, ἀλλὰ νὰ εἴμεθα ἐγκρατεῖς (εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ ἔργα), ἐλεήμονες καὶ ἀγαθοὶ (ἐνάρετοι)· καὶ ὀφείλομεν νὰ συμπάσχωμεν μετὰ ὑμᾶς (διὰ τὰς θλίψεις ἢ τοὺς βασανισμοὺς πού μᾶς εὐρίσκουν) καὶ νὰ μὴ φιλαργυρῶμεν (νὰ μὴ ἀδικῶμεν ἀπὸ φιλαργυρίαν). Μὲ αὐτὰ τὰ ἔργα ἅς ὁμολογῶμεν Αὐτὸν (ἦτοι τὸν Κ. ἡ. 'Ι. Χ.) καὶ ὄχι μὲ τὰ ἀντίθετα τούτων. 4. Καὶ δὲν πρέπει νὰ φοβώμεθα μᾶλλον (περισσότερον) τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν Θεόν. 5. Διὰ τοῦτο, ὅταν πράττωμεν ταῦτα (ἦτοι τὰ ἀντίθετα πρὸς τὰς ἐντολάς Του), εἶπεν (τὴν ἀπειλὴν ταύτην) ὁ Κύριος· «Ἐὰν εἴσθε μαζί μου (καὶ μένετε δῆθεν ὑποκριτικὰ εἰς τὸν κόλπον μου, εἴσθε μέλη τῆς Ἐκκλησίας μου ἀσεβῆ καὶ ἁμαρτωλά) καὶ δὲν κάμνετε (δὲν ἐκτελεῖτε) τὰς ἐντολάς μου, θὰ σᾶς ἀποβάλω (θὰ σᾶς ἀπορρίψω καὶ θὰ σᾶς ἀρνηθῶ, ἀφοῦ δὲν εἴσθε ὑπήκοοί μου) καὶ θὰ σᾶς πῶ· Φύγετε μακρὰν ἀπὸ ἐμέ, δὲν σᾶς γνωρίζω, ἀπὸ ποῦ προέρχεσθε, ἐργάται τῆς ἀνομίας» (ἐργάται πάσης κακίας καὶ πάσης ἁμαρτίας).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

«Ἐν τούτῳ γνώσονται...»

Οἱ τυχόν συντηρητοῦντες εἰς τὴν αὐτὴν ἐνορίαν ἐφημέριοι ἔχουν ἐν ἰδιαιτέρον καθήκον: διὰ τῆς συμποίας καὶ τῆς ἀδόλου ἀγάπης συνδεδεμένοι μεταξὺ των ἡ δίδουν εἰς τὸ ποιμνίον των τὸ παράδειγμα. Τὸ καθήκον τοῦτο δυστυχῶς δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται καὶ δὲν τὸ συνειδητοποιοῦν ὅλοι οἱ κληρικοί μας. Ἀφήνουν τινὲς τούτων τὸ «ἐγὼ» των ἡ ἔχη τὸν λόγον εἰς τὰς μετὰ τῶν συλλειτουργῶν των σχέσεις, πρᾶγμα ὅπερ ἐμπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ποιμνίου καὶ τὸ σκανδαλίζει. Ὁ Κύριος εἶπεν: «Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» (Ἰω. ιγ' 35). Ἄν τοῦτο ἰσχὴ διὰ πάντας τοὺς χριστιανούς, ἰσχύει πρωτίτως καὶ κατ' ἐξοχὴν διὰ τοὺς ποιμένας. Οὗτοι ὄχι μόνον μὲ τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν συμπεριφορὰν των, εἶναι «οἱ προάγοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (πρὸβλ. Ματθ. κ' 31) τὰς ψυχάς. Ἄν λοιπὸν οἱ ἴδιοι, ὡς ὀφείλου, δὲν ἔχουν μεταξὺ των ἀγάπην, ζημιῶνουν καὶ τὸν ἑαυτὸν των καὶ τὸ ποιμνιον. Ἄς παύσῃ λοιπὸν αὐτὸ τὸ φαινόμενον, ὅπου ὑπάρχει. Διότι, δυστυχῶς, ὑπάρχει ἀκόμη.

Διὰ τὴν συνειδητὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν λατρείαν

Εἰς τὴν ὀρθόδοξον λατρείαν ὁ λαὸς δὲν ἔχει παθητικὸν μέρος. Μετέχει καὶ αὐτὸς συνειδητῶς καὶ ἐνεργῶς. Διὸ καὶ πρέπει οἱ ποιμένες καὶ λειτουργοὶ ἡ τὸν βοηθοῦν παντὶ τρόπῳ εἰς αὐτό. Μία σπουδαία σχετικὴ μερίμνά των εἶναι ἡ προσέχον, ὥστε τὰ ἐκφωνούμενα ἢ ἐμμελῶς λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν μέσῃ τῆς λατρείας ἡ ἀκολουθοῦν τοὺς κανόνας τῆς ὀρθοφωνίας. Νὰ εἶναι δηλαδὴ αἱ λέξεις των καθαραί, χωρὶς βίαν, διὰ ἡ καθίσταται προσिताί, μὲ τὸ σωτήριο νόμῳ των, εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν ἀποτελούντων τὸ ἐκκλησίασμα πιστῶν. Εἶναι μία ἐπιμέλεια αὕτη, ἡ ὁποία δὲν δύναται ἡ χαρακτηρισθῆ ὡς πολυτέλεια περιττή. Φανερώναι ἐξ ἐνὸς φόβον Θεοῦ καὶ ἐξ ἑτέρου κῆδος διὰ τὴν ψυχικὴν ὀφείλειαν τοῦ ποιμνίου. Πέραν τῆς αἰσθητικῆς σημασίας της, ἔχει καὶ πρακτικὸν χαρακτήρα, ἀποσκοποῦσα εἰς τὸ ἡ καθιστᾷ τὴν λατρείαν ὄντως ζῶσαν καὶ ὀρθόδοξον.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΩΣ ΠΡΩΤΟΙ ΚΗΡΥΚΕΣ

ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἐὰν οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν δύσπιστοι, ὅταν εὐρέθησαν ἐνώπιον τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἤθελον ἀπτὰς ἀποδείξεις διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ὠτων καὶ τῆς ἀφῆς, ἵνα πιστεύσουν, ἀντιθέτως αἱ περὶ τὸν Κύριον γυναῖκες ἐδέχθησαν προθύμως τὸ μήνυμα τῆς ἐκ τοῦ τάφου ἐγέρσεως τοῦ Κυρίου.

Αἱ γυναῖκες αὗται ἦσαν τόσον ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν Ἰησοῦν, ὥστε παρηκολούθουν τὴν σταύρωσίν Του, καθ' ὃν χρόνον οἱ μαθηταὶ Του εἶχον σκορπισθῆ. «Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσὴ μήτηρ, καὶ Σαλώμη, αἱ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβῶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα» (Μάρκ. ιε', 40 - 41. Πρὸβλ. Ματθ.

Ἀνησυχητικὰ σημεῖα

Κατὰ πρόσφατα στατιστικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν εἰς τὴν δημοσιότητα ἀπὸ εἰδικῶν καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τὰ διαπιστωθέντα ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὑγειονομικῶν Ὑπηρεσιῶν κρούσματα ἀφροδισίων νοσημάτων εἰς τὴν συμπτωτέουσαν κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἀνέρχονται εἰς ἐντυπωσιακὸς ἀριθμούς. Ἡ ἀνακοίκωσις, μεταξὺ τῶν λοιπῶν λόγων τοῦ ὑψηλοῦ τούτου δείκτου, ἀναφέρει τὴν προϊούσαν ἀμβλυνσιν τοῦ ἠθικοῦ αἰσθητηρίου εἰς τὴν σύγχρονον νεολαίαν καὶ τὴν χαλάρωσιν τῶν ψυχικῶν δεσμῶν τῆς οἰκογενείας. Ἡ ρίζα λοιπὸν τοῦ κακοῦ εἶναι ἠθικῆς φύσεως, ὡς ἄλλωστε συμβαίνει πάντοτε μὲ τὰς ἀσθενείας αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Οἱ ἀνακοινωθέντες ἀριθμοὶ, ἀπρόοπτοι διὰ τὴν Κοινὴν Γνώμην, ἀποτελοῦν ἀνησυχητικὰ σημεῖα, οἰωνοὺς ἀπτόχρημα ἐφιαλτικούς. Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία ἔχουν καθῆκον νὰ κινήθωσιν, ὥστε νὰ προφυλαχθῆ, διὰ καταλλήλου διαφωτίσεως, ἢ νεότης, διὰ τὸ μέλλον, ἀπὸ τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον. Κίνδυνον βέβαιον, ἂν δὲν ὑπάρξῃ ἠθικὸν ἔργον ἐγκαίρως. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο, ἰδιαιτέρως, καλοῦνται νὰ προσφέρουν οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας.

κζ', 55-56). Αὐται ἔσπευσαν πρῶται εἰς τὸ μνημῖα Του καὶ ἠξιώθησαν νὰ γίνουν οἱ πρῶτοι κήρυκες τῆς Ἀναστάσεως, τοῦθ' ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ὀνομασθοῦν οἱ «ἀποστόλοι τῶν ἀποστόλων».

Τὸ γεγονός αὐτὸ δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ σκεφθῶμεν τὴν θέσιν τῶν γυναικῶν πλησίον τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ θέσις αὕτη παρουσιάζεται μὲ πᾶσαν ἀπλότητα ἐντὸς τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων. Ὁ Ἰησοῦς συναναστρέφεται μετ' αὐτῶν καὶ τὸ ζωοποιόν Του κήρυγμα ἀπευθύνεται ἐξ ἴσου τόσοσιν πρὸς αὐτάς, ὅσων καὶ πρὸς τοὺς ἄνδρας. Συνωδεύετο ὑπὸ πολλῶν γυναικῶν, τόσοσιν εὐγενῶν, ὅσων καὶ ἀπλουστέρων. Τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς συνωδεύετο ὑπὸ τῶν δώδεκα ἀποστόλων εἶναι μία παράστασις, ἣτις ἔχει ἐντυπωθῆ εἰς τὴν διάνοιάν μας ἐκ τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἠκούομεν τὴν βιβλικὴν ἱστορίαν. Πλεῖστοι ζωγράφοι καὶ καλλιτέχναι ἔχουν ἀσχοληθῆ εἰς ἀναριθμήτους παραστάσεις μὲ τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν δώδεκα μαθητῶν Του. Ἄλλ' εἰς ποίαν βιβλικὴν ἱστορίαν καὶ εἰς ποῖον καλλιτεχνικὸν πίνακα βλέπει τις κατὰ τρόπον ἀνάγλυφον, ὅτι ἐπίσης γυναῖκες — ἴσως τόσοσιν πολλάι, ὅσων καὶ οἱ ἄνδρες ἢ καὶ περισσότεραι — ἀνῆκον εἰς τὴν συνοδείαν καὶ ἀκολουθίαν τοῦ Ἰησοῦ; Πᾶσαι αἱ γυναῖκες αὐται συνώδευσαν τὸν Κύριον τοῦλάχιστον ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων χωρίων. Εἰς τὰ χωρία ταῦτα θὰ ἠδύνατο νὰ προστεθῆ καὶ τὸ χωρίον Λουκ. η', 1-3, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς «δὶ ὡ δ ε υ ε κ α τ ἂ π ὀ λ ι ν κ α ἰ κ ὡ μ η ν κ η ρ ὡ σ σ ω ν καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ κ α ἰ γ υ ν α ἰ κ έ ς τ ι ν ε ς, αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἐπτά ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου καὶ Σουσάννα καὶ ἔτεραι πολλάι, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς».

Ἐπειτα δυνάμεθα νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὸ παράδειγμα τῆς Σαμαρείτιδος, τῆς ὁποίας τὰ χεῖλη ἐδροσιόθησαν εἰς τὰ ρεῖθρα τῆς Χάριτος, εἰς τὸ «ὔδωρ τὸ ζῶν» (Ἰωάν. δ', 1-42) καὶ ἡ ὁποία ἔπειτα ἐχρημάτισεν εὐαγγελίστρια ἐν μέσῳ τῶν συμπατριωτῶν της. Δὲν ὑπάρχει διάλογος τοῦ Πλάτωνος εἰς τὸ ὄνομα τῆς γυναικός, ἀλλ' ἡ διαλεκτικὴ διδασκαλία τοῦ Θεανθρώπου πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα εἶναι ἀπὸ τὰς βασικωτέρας, διότι ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἡ δεοντολογία τῆς ἀληθοῦς «ἐν Πνεύματι λατρείας».

Χαρακτηριστικοὶ ἔπειτα ἦσαν οἱ φιλικοὶ δεσμοί, οἵτινες συνέδεον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὰς ἀδελφὰς τοῦ Λαζάρου Μαρίαν καὶ Μάρθαν. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ διήγησις τοῦ Λουκᾶ, καθ' ἣν «γυνὴ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς» καὶ «περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν», ἡ δὲ ἀδελφὴ αὐτῆς Μαρία, «παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ» (Λουκ. 1', 38 - 40).

Τὸ γεγονός τῶν φιλικῶν αὐτῶν σχέσεων τοῦ Κυρίου καὶ ὠρισμένου ἀριθμοῦ γυναικῶν ἐπέδρασε καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῶν. Δι' αὐτὸ αἱ γυναῖκες εἰς τὴν ἀποστολικὴν καὶ μεταποστολικὴν ἐποχὴν συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ἰσότης τῆς γυνακὸς πρὸς τὸν ἄνδρα (Γαλ. γ', 28: «οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ») εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἀνύψωσιν τῆς γυνακὸς εἰς ὑψηλὸν θρόνον τιμῆς.

Διὰ τὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν σημασίαν πάντων τῶν γεγονότων τούτων, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ θέσις τῆς γυνακὸς ἐντὸς τῆς κοινωνίας ἦτο ἀθλία. Καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐπεκράτει τότε πνεῦμα περιφρονήσεως πρὸς τὰς γυναῖκας. Οἱ ραββῖνοι κατέκρινον τὰς συνδιαλέξεις μὲ γυναῖκας, τοῦθ' ὅπερ ἀπέβη ἔθιμον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς συγχρόνους πρὸς τὸν Κύριον. Οὕτως ἐξηγεῖται διατὶ οἱ Ἀπόστολοι θαυμάζουν διὰ τὴν συνδιάλεξιν τοῦ Κυρίου μὲ τὴν Σαμαρείτιδα. (Ἰωάν. δ', 27).

Εἰς μίαν τοιαύτην ἐποχὴν καὶ ἀτμόσφαιραν, ἀντίκχησε τὸ λυτρωτικὸν διὰ τὰς γυναῖκας κήρυγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου αὐταὶ ἔγιναν οἱ πρῶτοι φορεῖς τοῦ μηνύματος, ὅτε ὁ Κύριος ἠγέρθη ὄντως.

Καθηγητῆς ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς

τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΘΕΡΑΠΕΥΤΟΣ ΑΠΙΣΤΙΑ *

Ἡ ἐπαναβίωσις τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πνεύματος ἐν μέσῳ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου εἶναι δεῖγμα ἐσχάτης παρακμῆς. Εἶναι σημεῖον ἀφροσύνης. Οἱ διαλογισμοὶ μας δὲν διαφέρουν τῶν σκέψεων τοῦ ἄφρονος τῆς Γραφῆς, ὅστις εἶπεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ «οὐκ ἔστι Θεός» (Ψαλμ. ιγ' 1). Ἠκούσαμεν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν τὸ ἀκολουθοῦμεν, διότι εὐρίσκομεν σκληροὺς τοὺς λόγους του καὶ ἀπήλθομεν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιπατοῦμεν (Ἰω. στ' 66). Ἐπληροφορήθημεν τὰ θαυμάσια ἔργα του καὶ χλευάζομεν τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτά. Ζητοῦμεν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀρνητὰς τοῦ θεοῦ λόγου νὰ μᾶς εἴπουν, ποῖον ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Χριστοῦ, ποῖος ἐκ τῶν λόγων του, ποῖα πλευρὰ τοῦ βίου του ἐνισχύει τὴν δυσπιστίαν των καὶ τὴν ἄρνησιν τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ δὲν μᾶς ἀπαντοῦν. Ἐρωτῶμεν αὐτοὺς καὶ πάλιν. Καὶ ἂν διὰ τίποτε ἄλλο δὲν πιστεύετε, διατί δὲν πιστεύετε τοῦλάχιστον εἰς τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι ὠδήγησαν ἕνα φανατικὸν διώκτην τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς ὁ Παῦλος, πλησίον τοῦ Σταυροῦ καὶ μάχιστα μέχρι θανάτου; Διατί δὲν πιστεύετε εἰς τὸ πλῆθος τῶν μαρτύρων τῆς χριστιανικῆς πίστεως; Δὲν μᾶς ἀπαντοῦν. Διότι δὲν ἔχουν νὰ μᾶς εἴπουν τίποτε. Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τοὺς ἀπαντῶμεν ἡμεῖς διὰ νέας ἐρωτήσεως· «Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;» (Ἰω. ε' 44).

Ἡ πίστις διήνοιξεν ὀφθαλμοὺς ἐκ γενετῆς τυφλῶν. Ἡ ἀπιστία ἐκλείσεν ὀφθαλμοὺς ἀνοικτούς. Ἐκλείσεν ὀφθαλμοὺς βλέπόντων, ὥστε νὰ μὴ θεωροῦν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Ἄνθρωποι ἀπλοῖκοι τῇ καρδίᾳ, ἀλειψὶ καὶ ἰδιῶται τῇ γνώσει, μὴ γνωρίζοντες τὰ κείμενα τῶν Γραφῶν, ἅτινα ἐμαρτύρουν περὶ τοῦ χαρακτηῆρος καὶ τοῦ τρόπου ἐλεύσεως τοῦ Μεσσοῦ, ἐπίστευσαν. Καὶ ἄνθρωποι νομιζόμενοι σοφοί, γινῶσται τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, ἐκλείσεν τοὺς ὀφθαλμούς των ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἐπαληθεύσῃ τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου· «Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἤλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται» (Ἰω. θ' 39).

Ἡ ἀσθένεια τῆς σαρκὸς θὰ αἶρη πάντοτε τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ θὰ γεννᾷ τὰ ζιζάνια τῆς δυσπιστίας. Καὶ θὰ ἐμπλέκη

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 88 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

«ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ»

«Χαῖρε Ραββί... καὶ κατεφίλησεν Αὐτόν».
(Ματθ. 26, 49).

Μ' αὐτὰ τὰ λίγα μὰ γεμάτα ἀπὸ ἔννοιες λόγια μᾶς μεταφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος γιὰ νὰ γίνουμε, κατὰ τὶς ἡμέρες αὐτές, θεατὲς τῆς πιὸ στυγερῆς σκηνῆς ποὺ ξετυλίχθηκε ποτὲ ὑπὸ τὸν ἥλιον.

Ἡ ἀγάπη, αἴσθημα ποὺ δίνει τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμα στὴν ἀνθρώπινη ὑπόστασι μέσα στὴ δημιουργία, καὶ τὸ φίλημα, ποὺ ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς ἀγνότερες ἐκδηλώσεις τῆς ἀρετῆς αὐτῆς, ποδοπατοῦνται καὶ χάνουν τὸ νόημά τους.

Ἔτσι καὶ εἰς τὸ Θεῖον Δράμα ὁ μαθητὴς... γίνεται προδότης. Καὶ τὸ θῦμα; Ὁ Ἰησοῦς. Ὁ Χριστὸς τῆς ἀγάπης!

Μυριάδες ψυχές, ἀφοῦ κρατήσουν τὴν ἀναπνοή τους μπρὸς στὸ μεσουράνημα τῆς θείας ἀγάπης, μὲ τὴν ὄψι τοῦ αἰμοφύτου Καταδίκου τοῦ Γολγοθᾶ, θὰ ξεσπάσουν σὲ κατάρες στὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος Ἰούδας... Καὶ ἀξίζει κάθε περιφρόνησι καὶ ἀποστροφή σ' ὅ,τι ἐκκλίνει μέσα του ὁ μαθητὴς, τὴν ὥρα ἐκείνη ποὺ ἔλεγε «Χ α ῖ ρ ε Ρ α β β ῖ!»

Ἄλλὰ ὀλίγων λεπτῶν σιγή! Ὁ Ἰούδας ὑπῆρξε καὶ ἔδρασε τότε καὶ ἐπώλησε τὸν Χριστόν. Καὶ ποδοπάτησε πρὸς τοῦτο

τὴν ψυχὴν εἰς σκοτεινοὺς διαλογισμοὺς, εἰς πλάνας καὶ εἰς ἀνταπάτας. Ἄν παραδώσωμεν τὴν ψυχὴν μας μὲ τὴν ἀπλοϊκὴν διάθεσιν τῆς Σαμαρείτιδος γυναικὸς εἰς τὸν Χριστόν, τότε ἀμέσως θὰ αἰσθανθῶμεν τὴν θείαν ἐπενέργειάν του καὶ θὰ τὸν ἀναγνωρίσωμεν ὡς Θεόν. Τότε καὶ ὁ Χριστὸς θ' ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς καὶ θὰ παύσῃ νὰ αἶρῃ τὴν ψυχὴν μας. Διότι ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος: «Καὶ τοῖς μὲν Ἰουδαίοις συνεχῶς λέγουσιν: Ἔως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἶρεις; Εἰπέ ἡμῖν, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, τούτοις οὐκ ἀπεκρίνατο σαφῶς, ταύτη δὲ (τῇ Σαμαρείτιδι) εἶπε φανερῶς αὐτὸς εἶναι· εὐγνώμονεστέρα γὰρ ἦν ἡ γυνὴ τῶν Ἰουδαίων... καὶ ἐξ ἀδεκάστου γνώμης καὶ ἀπλῆς διανοίας ἐφθέγγετο, ἅπερ ἐφθέγγετο... καὶ γὰρ ἤκουσε καὶ ἐπίστευσε καὶ ἄλλους εἰς τοῦτο ἐσαγήνευσε».

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

θεία και ανθρώπινα δίκαια. Και έγιναν όλα αυτά τότε. Και ήδη ίσως έχουν λησμονηθῆ. Και μόνον τὸ ὄνομα τοῦ προδότη «'Ιούδας» ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσῃ τοῦ ἐγκλήματος τὸ περιεχόμενον. Ὁ χρόνος τὴν στυγερότητα τοῦ ἐγκλήματος αὐτοῦ τὴν ἔχει ἀμβλύνει, διότι και ὁ 'Ιούδας ζῆ... κοντά μας ἀκόμη. Ναί, ζῆ και ζῆ καθισμένος ἴσως και σὲ θρόνους, πού οἱ πιστοὶ τοῦ Χριστοῦ, πού ἐθυσιάσθη γιὰ τὴν ἀγάπη, ἀδυνατοῦν και ν' ἀτενίσουν. Κοντὰ στοὺς Ἀρχιερεῖς και στοὺ Συνεδριό τους τὸ φανταχτερό, ὁ 'Ἰησοῦς δὲν ἔχει καμμία θέσι ἐνώ ὁ 'Ιούδας γίνεται μὲ χαρὰ δεκτός.

Ὁ 'Ιούδας πέθανε μὲ θάνατο πού μόνος του διάλεξε σὰν συνέπεια στής προδοσίας του τὴν ἐνέργεια. Μὰ ὁ 'Ιούδας ἔγινε ἀπὸ τότε σύμβολον, ἔγινε τύπος, ἔγινε ἰδέα τῆς προδοσίας. Και ὁ 'Ιούδας πέθανε, ἀλλὰ ἡ προδοσία μένει... Μένει γιὰ νὰ ἀνεβάξῃ στοὺ φρικτὸ Γολγοθᾶ ἀλληλοδιαδόχως και συνέχεια ὅλους ἐκείνους, πού διάλεξαν γιὰ δρόμο τους τὸ δρόμο τοῦ Χριστοῦ, τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς. Ἐὰν ὁ γλυκὺς Ναζωραῖος ἐβεβαίωσεν ὅτι ἦτο και εἶναι Βασιλεὺς, ἐπεξήγησε συγχρόνως, ὅτι ἡ Βασιλεία Του δὲν εἶναι Βασιλεία ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.

Ἡ Βασιλεία Του εἶναι Βασιλεία τῆς ἀλήθειας, τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς, τῆς καρδίας, τοῦ πνεύματος.

Ἡ Θεία Ἀγάπη, ὁ Δίκαιος, κατάδικος τῆς ἀδικίας, ὁ Χριστὸς μας, τὸ δρόμο γιὰ τὴν Ἀνάστασι, γιὰ τὴ δόξα, γιὰ τὴ νίκη τὸν χάραξε ζωηρά, ἀνεξίτηλα, παντοτεινά. Τὸν χάραξε μὲ ἰδρώτα και αἷμα και τὸν ὠνόμασε: «Ὁδὸν θυσίας». Εἶναι ὄντως ὁ δρόμος τῆς νίκης. Στὴ προδοσία μόνον ἡ θυσία κατισχύει. Και ἔτσι οἱ πιστοὶ Του γνωρίζουν τὸ δρόμο και τὸν βαδίζουν χαρωπὰ και προχωροῦν σταθερὰ και ἀτενίζουν βαδίζοντας μὲ πόθο τὸ Σταυρὸ Του. Τὸ Σταυρὸ πού πίσω του ροδίζει και φεγγοβολᾷ ἡ Ἀνάστασι!

Ναί φίλε μου, γιατί ἡ προδοσία ποτὲ δὲν ζῆ γιὰ πολὺ, τὸ ἐναντίον δὲ συμβαίνει γιὰ τὴν ἀγία θυσία, πού ζῆ παντοτεινά.

Ὁ 'Ιούδας και μαζί μ' αὐτὸν ἡ προδοσία ἔχουν τὸ οἰκτρὸ τους κατάντημα. Σιγοπεθαίνουν μαζί ἄδοξα, ἐξευτελιστικά, μαρτυρικά, κρεμασμένοι στοὺ σπασμένο κλαρὶ τοῦ δένδρου τῆς ἀτιμίας, ἐνῶ τὴν ἴδια ὥρα μεσουρανεῖ τὸ ἄστρο τῆς θυσίας προαναγγέλλοντας τὴν Ἀγία Ἀνάστασι τοῦ Δικαίου καταδίκου.

Δύο σχεδὸν χιλιάδες χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε και κάθε χρόνο αὐτὴ τὴν ἐποχὴ χιλιάδες και μυριάδες προσέρχονται στοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ γίνουν θεαταὶ τῆς ἀναπαραστάσεως τοῦ

φρικτοῦ γεγονότος, πού ἐρευνώμενον στοῦ βάθος του μπορεῖ εὐκολὰ νὰ ἀποκληθῆ «τὸ δράμα τῆς θυσιαζούσης ἑαυτὴν ἀγάπης» καὶ «τὸ δράμα τῆς καταστρεφούσης ἑαυτὴν προδοσίας».

Στὴν ἐποχὴ αὐτῆ τῆς παραζάλης, ἐποχὴ ἀληθινῆς κοσμογονίας, πού γίνεται ἢ ἔρηννα μόνον ἐπὶ τοῦ ποιὸς εἶναι τὸ θῦμα καὶ ποιὸς ὁ προδότης, ἄς σταματήσωμεν ὅλοι εὐλαβικὰ καὶ προσεκτικὰ κάτω ἀπὸ τὸ Πανάχραντο Σῶμα τοῦ γλυκυτάτου Σωτῆρος μας καὶ εἰς ὀλίγων λεπτῶν ἔρηνναν ἄς εὕρωμεν τὰ αἷτια, ἄς ζητηθῆ ἡ συγγνώμη καὶ ἄς ληφθῆ ἡ ἀγία ἀπόφασι: μαζί του καὶ οὐδέποτε προδοῦναι Του. Ὁ Ἰησοῦς παραμένει μέσα στοῦ αἵμα τῆς θυσίας τῆς ἀγάπης, προσμένοντας τὴ στιγμή αὐτῆ, τὴ στιγμή πού θὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ σβύσῃ τὸ τεράστιο καμίνι, πού ἀπὸ τὴς τέσσερες πλευρῆς καίει ὀλόκληρο τὸν κόσμον. Καὶ μᾶς ζητεῖ καὶ μᾶς θέλει δικούς Του, γιατί ἔτσι, μόνον ἔτσι, θὰ τοῦ δώσωμε τὴν δυνατότητα ν' ἀπαλείψῃ τῆς προδοσίας τοῦ δικαίου τὴ συνέπεια, πού εἶναι οἱ τεράστιες γύρω ἀπὸ μᾶς φλόγες. Ὅταν τὸ σύμπαν ἐσείετο, ὁ Θεὸς ἔπασχε! Καὶ τὰ γεγονότα ἐπαναλαμβάνονται. Καὶ στὰ λίγα αὐτὰ δευτερόλεπτα τῆς ἔρηννας κάτω ἀπὸ τὸ Ἅγιον Σῶμα Του ἄς ληφθῆ ἀπὸ ὅλους μας κουράγιο καὶ πνοὴ καὶ ἀπόφασι καὶ δύναμι καὶ θάρρος καὶ ἀνδρεία γιὰ μιὰ ζωὴ θυσίας γιὰ τὴν ἀρετὴ, ζωὴ Γολγοθᾶ, πού χαρίζει τὴν αἰώνια Ἀνάστασι, γιὰ ἄτομα καὶ λαούς.

Τὰ πόδια Του θὰ τὰ φιλήσουν πολλοί. Τὸ φίλημα ἔχασε τὴν ἀξίαν του. Ἡ ἐκτέλεσι τοῦ θελήματός Του ἐκ μέρους μας ἀποτελεῖ τὴν πλήρωσι τοῦ σκοποῦ τῆς θυσίας Του, τὴ δική μας σωτηρία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ μέρους μας ἔμπρακτὴ ἐκδήλωσι τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀντίθετης τοῦ προδότη διαθέσεώς μας. Ἄς κλείσωμεν ὀλίγον τὰ μάτια μπροστὰ στὴς τόσες τραγικότητες πού μᾶς περιβάλλουν, ἄς σταματήσωμεν τὸν νοῦν μας ἔμπρὸς στοῦ Λυτρωτῆ μας καὶ μὲ διάθεσι θυσίας πρὸς τὸν Ἄγνὸν θυσιασθέντα δι' ἡμᾶς καὶ μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴν μας λατρεία, πού ἐξαφανίζει τῆς προδοσίας τοὺς ἰστούς, καὶ μὲ συγκίνησι, ἔλεγχον τῶν τρόπων τῆς ζωῆς καὶ ἀποφάσεις, ἄς Τοῦ δώσωμεν καὶ ἄς Τοῦ δίδωμεν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς μας τὴν ὁμολογίαν: *Χαῖρε Βασιλεῦ τῆς καρδίας μου. Πορεύου... Σὲ ἀκολουθῶ παντοτεινά, πιστά».*

† Ὁ Ἀργολίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΡΙΑΝΤΑ ΕΤΗ ΤΟΥ ΑΙΩΝΟΣ ΜΑΣ

α) Ἄκαρποι προσπάθειαι ἀνορθώσεως.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ αἰώνα μας βρῆκε ὅλη τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος σὲ μίαν, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ἀναταραχὴν, ἐξ αἰτίας σημαντικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ παραίτησις λ.χ. τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Προκοπίου καὶ ἡ ἀνάδειξις γιὰ τὴ θέσιν αὐτῆ τοῦ ἀπὸ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Θεοκλήτου Μηνοπούλου ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς ἐκδηλώσεις τῆς κρίσεως ποὺ ἐμάστιζε τὴν Ἐκκλησίαν μας τότε. Μιᾶς κρίσεως ποὺ εἶχε τὶς ρίζες της στὸ σύστημα διοικήσεως αὐτῆς κατὰ τὰ πολιτειοκρατικὰ πρότυπα, γεγονὸς ποὺ ἐσήμαινε πὼς ἡ Ἐκκλησία ἦταν δεσμίαν τοῦ Κράτους. Ἡ γενικὴ αὐτῆ διαπίστωσις εἶχε τὶς ἀναγκαῖες προεκτάσεις της καὶ στὸ μοναχικὸ βίον, ποὺ σὰν ἀπαραίτητο παρακολούθημα συνοδεύει πάντοτε τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ.

Οἱ δύσκολες μέρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀφ' ἑνός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις ἑνὸς συγκεκριμένου σχεδίου ἀναδιοργανώσεως τοῦ μοναχισμοῦ μας συνετέλεσαν, ὥστε νὰ συνεχισθῆ ἡ ρύθμισις τῶν κατ' αὐτὸν ἐπ' εὐκαιρίαν, καὶ πάντοτε καθ' ὅσον ἀφορᾷ σὲ θέματα διοικητικῆς φύσεως⁹¹. Ἀξίζει ἐδῶ νὰ σημειωθῆ καὶ τοῦτο πρὸς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 92 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

91. Πρβλ. λ. χ. τὴν ἀπὸ 11-11-1902 ἐγκύκλιον περὶ συμπληρώσεως πινάκων Μοναχολογίου (Αἱ Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι τ. Α' σ. 24-25), τὴν ἀπὸ 16-4-1904 ὁμοίαν περὶ ὑποβολῆς πίνακος τῶν Ἱ. Μονῶν (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 59-60), τὴν ἀπὸ 15-10-1904 ὁμοίαν περὶ ἐνισχύσεως ἐκ τῶν μοναστηριακῶν ταμείων τῆς Σχολῆς Βυζαν. Μουσικῆς τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 67-68), τὴν ἀπὸ 18-10-1904 ὁμοίαν περὶ τρόπου ἐκδόσεως ἀπολυτηρίων γραμμῶν εἰς Μοναχοὺς (ἐνθ. ἄνωτ. σ. 68-69, βλ. ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος καὶ τὴν ἀπὸ 9-2-1905 ἐγκύκλιον, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 75), τὴν ἀπὸ 15-10-1907 ἐγκύκλιον περὶ ἐνισχύσεως τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν ἀπὸ τὰς Μονᾶς (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 134-135) κ. ο. κ.

ἀξιολόγησι τῆς καταστάσεως, ὅτι δηλ. ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἠναγκάσθη κατὰ τὸ ἔτος 1902 νὰ ἐξαπολύσῃ τὴν ἀπὸ 11 Νοεμβρίου ἐγκύκλιό της πρὸς τοὺς Ἱεράρχας, μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς ὑπενθυμίσῃ τὶς κείμενες διατάξεις τῶν νόμων, πὸν προέβλεπαν τὸν τρόπο διορισμοῦ Ἱγουμενοσυμβουλίων, τὴν μετάπεμψι μοναχοῦ ἀπὸ τῆς μιᾶς μονῆς σὲ μίαν ἄλλη κ.λπ., πράγμα πὸν ἀποδεικνύει τὴν προχειρότητα, ἄγνοια καὶ ἀνευθυνότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ κάθε τόπου ἀντιμετώπιζε τὰ ζητήματα τοῦ μοναχισμοῦ⁹².

Ἄλλὰ ὅπως κάθε κρίσις ὀδηγεῖ πάντοτε σχεδὸν σὲ ξεκαθάρισι τῶν καταστάσεων, ἔτσι καὶ στὸ θέμα τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἄργησε νὰ ἐμφανισθῇ στὸν ὀρίζοντα μιὰ ἐκδηλη προσπάθεια διορθώσεως τῶν κακῶς κειμένων. Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Ἱ. Σύνοδος ὑπέβαλε στὸ Ὑπουργεῖο τὸ 1905 πέντε σχέδια ἐκκλησιαστικῶν νόμων γιὰ ἐπιψήφισι, χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο⁹³. Ἀργότερα καὶ μάλιστα τὸ 1914 πολλοὶ Ἱεράρχαι ἐπιδίωξαν τὸ ἴδιο, δηλ. τὴν ἀναθεώρησι τῆς ἐκκλησ. νομοθεσίας. Ἡ Κυβέρνησις πρὸ τῆς πιέσεως συνεκρότησεν Ἐπιτροπὴν ἐξ Ἱεραρχῶν καὶ νομομαθῶν, ἡ ὁποία τὸν Μάϊον τοῦ 1915 ὑπέβαλε στὸ Ὑπουργεῖο 8 σχέδια ἐκκλησιαστικῶν νόμων. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ τὸ σχέδιον νόμου «περὶ τῆς Διοικήσεως τῶν Μονῶν καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτῶν»⁹⁴. Παρὰ τὸ ὅτι ὁ Χ. Ἀνδρουτσος ἐπέκρινε τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς⁹⁵, ἐν τούτοις πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ πὸς ἦταν πραγματικὸ ἐπίτευγμα ἡ σύνταξις τῶν νομοσχεδίων τούτων, πὸν σὰν διήκουσα γραμμὴ εἶχαν τὴν μεγαλύτερη δυνατὴ, γιὰ τὴν ἐποχὴ, ἀπαγκίστρωσι τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς Πολιτείας. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ τὰ σχέδια αὐτὰ δὲν προωθήθησαν πρὸς ἐκδοσιν, ἀλλ' ἔμειναν στὰ ντουλάπια τοῦ Ὑπουργείου, ἕως ὅτου ἤλθε ἡ λαίλαπα τοῦ Ἀ' Παγκοσμίου πολέμου γιὰ νὰ ἀναστείλῃ κάθε καλὴ προσπάθεια. Ἐν

92. Ἐγκύκλιος ἀπὸ 11-11-1902, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 28.

93. Ἀρχιμ. Θ. Στράγκα, Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία... Α' σ. 604.

94. Ἀρχιμ. Θ. Στράγκα, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 618-619. Εἶχε προηγηθῆ ἡ ἐκδοσις τοῦ νόμου «Περὶ Γενικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου».

95. Κατὰ τὸν Χ. Ἀνδρουτσον τὰ νομοσχέδια αὐτὰ ἐπλεον «εἰς πέλαιος ἀντιφάσεων καὶ ἀντικανονικότητος» καὶ ἀπετέλουν «ἐκδοσιν ἐπιθυμημένην ἀλλὰ μὴ διορθωμένην τῶν Νόμων Σ' καὶ ΣΑ'». Πρβλ. Ἀρχιμ. Θ. Στράγκα, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 620. Ὑπὲρ τῶν νομοσχεδίων ἐτάχθησαν τότε οἱ Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, Δ. Μπαλᾶνος, Χρυσ. Παπαδόπουλος.

Η ΑΦΟΒΙΑ

ΚΑΙ Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

1. Η ΑΦΟΒΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ἀπάντησιν εἰς τὸ τιθέμενον ἐρώτημα μᾶς δίδει ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας. «Τὸ ἁμαρτάνειν ἡμῖν κατὰ ἀπουσίαν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ γίνεται», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος (Ἐπιστολὴ 174, Πρὸς ἐλευθέραν ΕΠΕ 2,388).

Ἡ ἀφοβία τοῦ Θεοῦ. Ἴδου λοιπὸν ἡ ἀπάντησις. Ἡ ἀφοβία τοῦ Θεοῦ γεννᾷ τὴν ἁμαρτίαν, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐνοικῇ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ἀποδιώκει τὴν ἀχλὺν τῶν παθῶν. «Ὁ γὰρ ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενος, ἐπέξηγεί ὁ ἱερός Πατήρ, καὶ αἰεὶ μελετῶν τὴν ἐπὶ τοῦ ἀπαραλογίστου κριτηρίου ἀπολογίαν, ὁ τοιοῦτος ἢ οὐδὲν ἢ παντελῶς ἐλάχιστα ἁμαρτήσεται» (αὐτόθι).

Ἡ ἀφοβία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὴν ἐποχὴν μας, εἶναι μοναδικὸν ἕως τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου φαινόμενον. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ἐπηρμένος ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ του κατορθώματα καὶ ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψιν ὄντως καταπληκτικῶν

τούτοις ἐνετεινόντο ἀπὸ κάθε γωνία οἱ φωνῆς γιὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Ἱεραρχίας, σὰν φυσικοῦ φορέως πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν κινδύνων ποὺ διέτρεχεν ἡ Ἐκκλησία, καὶ μαζί της ὁ μοναχισμὸς⁹⁶. Μὰ καὶ οἱ φωνῆς αὐτὲς ἔμειναν χωρὶς ἀνταπόκρισιν ἀπὸ τὴν Πολιτεία, ποὺ δὲν φαίνεται νὰ εἶχε διάθεσιν νὰ δώσῃ στὴν Ἐκκλησία χεῖρα βοήθειας καὶ ὑποστηρίξεως. Τρανὸ δεῖγμα τῶν προθέσεων αὐτῆς τούτων εἶναι καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1921 ἀποφασισθεῖσα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, παρὰ τὴν ἀντίθετη γνώμη τῆς Ἐκκλησίας, ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας «ἀντὶ ἀποζημιώσεως αὐτόχρημα μηδαμίνης»⁹⁷. Ἀλλὰ περὶ αὐτῆς θὰ διαλάβωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα μὲ ἄνεσιν.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ·Ι·ΔΗΣ

96. Βλ. τὰ διάφορα σχετικὰ ἔγγραφα δημοσιευόμενα ἐνθ' ἄνωθ' ε. 623 ἐπ.

97. Βλ. τὴν ἀπὸ 20-7-21 Συνοδικὴν Ἐγκύκλιον, ἐν Αἰ Συνοδ. Ἐγκύκλιοι τ. Α' σ. 360-361.

δυνάμεων, αΐτινες κρύπτονται τόσον έντός του, όσον και γύρω του, κατέστη υπερόπτης. Έπαυσε πλέον νά στηρίξη τήν ευτυχίαν του εις τόν Θεόν. Ή τουλάχιστον έπαυσε νά θεωρή τόν Θεόν ώς τήν μοναδικήν πηγήν δυνάμεως και ασφαλείας. Τά ποικίλα μέσα τής επιστήμης και του τεχνικού πολιτισμού είναι και αυτά ΐκανά νά του προσφέρουν ένα αΐσθημα ασφαλείας και υπεροχής. Ένοιωσε τοιουτοτρόπως ένα αΐσθημα αποδεσμεύσεως τής ζωής του από τήν φροντίδα του Θεού. Και συγχρόνως έπαυσε πλέον νά υπολογίζη τόν Θεόν, νά πειθαρχή εις τόν Θεόν. Έπαυσε νά φοβήται τόν Θεόν. Ή δύναμις τής μηχανής απεδυνάμωσε μέσα μας τήν δύναμιν τής παρουσίας του Θεού.

Σήμερα ό άνθρωπος συχνά ούτε σιέπτεται, ούτε φοβεΐται τόν Θεόν. Άλλ' αυτή ακριβώς ή έλλειψις του φόβου του Θεού, ή άφοβία του Θεού, όπως θα έλέγομεν, είναι ίσως ή πρώτη και βασικωτάτη αίτία τής σημερινής κακοδαιμονίας μας.

Άλλοτε ό άνθρωπος είχεν ολιγώτερα μέσα και ήτο πτωχότερος εις γνώσεις. Εΐχεν όμως ηύξημένον τό αΐσθημα του σεβασμού προς τόν Θεόν και κάθε προσπάθειά του είχεν ως άφετηρίαν τό «Άρχή σοφίας φόβος Κυρίου».

Σήμερα υπάρχουν άνθρωποι, οί όποιοι διέγραψαν τόν Θεόν από τήν ζωήν και τά ένδιαφέροντά των. Και μάλιστα καυχώνται δι' αυτό έπειτα από τήν διαβεβαίωσιν του ρώσου αστροναύτου, ότι κατά τό ταξίδιον του εις τό διάστημα ούδαμου άνεκάλυψε τόν Θεόν ή τά ΐχνη του. Άλλ' αυτοί είναι ολίγοι βεβαίως.

Ήμεΐς, οί πολλοί, πιστεύομεν εις τόν Θεόν. Δέν τόν έχομεν απορρίψει από τήν ζωήν μας. Άλλά και δέν τόν έχομεν κυβερνήτην τής ψυχής μας. Άπλούστατα δέν φοβούμεθα τόν Θεόν. Και ιδού ή απόδειξις. Αμαρτάνομεν, αφήνομεν τόν έαυτόν μας άχαλίωτον, συσσωρεύομεν εις τήν ψυχήν μας ένοχήν και άμαρτίαν, και όμως υπνώττομεν ήσυχοι! Δηλητηριάζομεν τήν ψυχήν με τήν σαπρίαν τής άμαρτίας. Δηλητηριάζομεν και τό σώμα με τας ποικίλας ήδονάς και απολαύσεις και έν τούτοις τρώγομεν άπαθώς και ήρέμως τόν άρτον τής οδύνης μας! Μολύνομεν και σώμα και ψυχήν με παντός είδους και μορφής άμαρτίας, και μολαταΰτα έγγίζομεν άνευ φόβου και συτολής τά άγιώτατα Μυστήρια τής Έκκλησίας μας! Έρρίψατε ποτέ ένα βλέμμα προς τούς άνθρωπους, οί όποιοι συνωθούνται εις τούς Ναούς κατά τας μεγάλας έορτάς, διά νά κοινωνήσουν των άχράντων Μυστηρίων; Ποιοί έξ αυτών πλησιάζουν «μετά φόβου Θεού», όπως άπαιτεΐ ή πρόσκλησις του Ιερέως;

(Συνεχίζεται)

Άρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΛΕΝΗΣ

«ΑΥΤΩΝ ΔΕ ΔΙΗΝΟΙΧΘΗΣΑΝ

ΟΙ ΟΦΘΑΛΜΟΙ...» *

Ὅπως δὴ ποτε ὅμως ἡ οὐσιαστικὴ συνέπεια τῆς ποιμαντικῆς ὁράσεως, ὡς ἀνωτέρω, εἶναι ἡ ἄμειψος καὶ ζωοδραστηριότης. Μόλις οἱ δύο μαθηταὶ «ἐπέγνωσαν αὐτόν» καὶ ἀντελήφθησαν, ὅτι «διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί», ἀναστάντες αὐτῶν τῆ ὄρα ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἑνδεκα καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς... καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδοῦ καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου» (Λουκ. 24, 34-35). Ἡ ἀκολουθία αὐτῆ τῆς ἀφύπνισεως τῶν δύο μαθητῶν ἐπιβεβαιώνει τὸν δυναμικὸν καὶ ἐνεργητικὸν χαρακτῆρα τῆς βιώσεως τῆς ἐμπειρίας αὐτῆς. Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἀφύπνίζεται, ὠθεῖται καὶ πρὸς δράσιν. Ἐκεῖνος δὲ ὁ ὅποιος ὄρα τὸν Κύριον ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνά παῖσαν στιγμὴν τῆς ποιμαντικῆς του διακονίας, δουλεύει εἰς αὐτὸν μὲ «ζέον πνεῦμα».

Ἡ ποιμαντικὴ ἀφύπνις, ὡς ἀναστάσιμος ἐμπειρία, εἶναι πάντοτε, κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, οὐσιώδης ὅρος τῆς λυτρωτικῆς διακονίας τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία, μὴ σκοποῦσα μόνον τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ καὶ (κυρίως) τὰ μὴ βλεπόμενα, «τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια» (Β' Κορ. 4,18), διανοίγει εἰς τὸν ἄνθρωπον λυτρωτικὴν προοπτικὴν. Τὸ πολυθρύλητον «ἀδιέξοδον» τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου προκαλεῖ εἰς αὐτὸν πνευματικὴν ἀσφυξίαν, ἐπειδὴ ἀκριβῶς στερεῖ αὐτὸν τῆς δυνατότητος μιᾶς προοπτικῆς. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος «δὲν βλέπει», καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ πλέον οὐσιώδης λόγος τοῦ τραγικοῦ χαρακτῆρος τῆς «μυίας» του. Διότι, ἐφ' ὅσον δὲν βλέπει, ἀσφυκτιᾷ ἐντὸς τοῦ τραγικοῦ ὄντως ἀδιεξόδου, τὸ ὅποιον προκαλεῖ ἡ πνευματικὴ του μυωπία. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὁ «βλέπων» ποιμὴν ἀναλαμβάνει νὰ χειραγωγῆσιν αὐτὸν πρὸς τὸ «Φῶς τὸ ἀληθινόν», πρὸς τὸν ἀτέρμονα πνευματικὸν ὀρίζοντα, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου λάμπει «ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης», «ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός» (Ἄποκ. 22,16).

Οὕτως ὁ «καλὸς ποιμὴν», διατελὼν εἰς ἀδιάλειπτον ἐργήγορον καὶ ποιμαντικὴν νῆψιν, δύναται νὰ μεταδίδῃ εἰς τὸν πεπλανημένον ὁδοιπόρον τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ἀναζητοῦντα τὸ ἀληθὲς νόημα τοῦ βίου τούτου, τὴν προσωπικὴν του ἐμπειρίαν, τὴν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 90 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

πλαισίου μὲ ἔντονα γράμματα καταχωρῶνται ἀντιχιλιαστικά συνθήματα καὶ σχετικὸν ἐνημερωτικὸν ὕλικόν, β) συνταχθῆ, τυπωθῆ καὶ ἀποσταλῆ εἰς ἅπαντας τοὺς Ἱερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Μικρὸν Ἐγκόλιον», σαφὲς καὶ σύντομον περὶ τῶν θέσεων τοῦ χιλιασμοῦ καὶ τῶν πρακτικῶν καὶ ποιμαντικῶν μέτρων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ.

Τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἤδη κυκλοφοροῦντα βιβλία, ἄλλα μὲν θεολογικά καὶ δύσχρηστα, ἄλλα δὲ ἀσαφῆ καὶ γενικά, δὲν δύνανται, τὰ περισσότερα, νὰ ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὴν καταβαλλομένην προσπάθειαν καὶ θετικῶς νὰ βοηθήσωσι τὸν Ἱερέα, ἰδίᾳ τῆς Ἐπαρχίας, εἰς τὸ ἀντιχιλιαστικὸν ἔργον του.

Αἱ Ἱεραὶ Μητροπόλεις δέον νὰ προμηθευθῶσιν ἀπὸ ἓν ἀντίγραφον ἐξ ἑκάστου τῶν κυκλοφορούντων περὶ χιλιασμοῦ βιβλίων καὶ ἐντύπων, ἀσχέτως πρακτικότητος ἢ χαρακτηῆρος, ἵνα οὕτω συντελέσωσιν εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς «ἀντιχιλιαστικῆς Βιβλιοθήκης», ἣτις μεγάλως θὰ συμβάλῃ εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιχειρούμενον ἔργον.

Ἐκτὸς πάντων τῶν μνημονευθέντων ἐντύπων, καλὸν εἶναι, ὅπως ἐκτυπωθῶσιν, ἐπὶ πλεόν, σύντομα κατατοπιστικὰ περὶ χιλιασμοῦ φυλλάδια καὶ διανεμηθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων εἰς ἅπαντα τὸν ὀρθόδοξον πληθυσμόν.

Εἰς τὰ σχολεῖα τὰ φυλλάδια ταῦτα δέον νὰ εἶναι προσηρμοσμένα δεόντως καὶ ἀναλόγως.

Πάντα δὲ ταῦτα θὰ πρέπει νὰ εἶναι σύντομα, σαφῆ καὶ καλῶς τυπωμένα, διότι διὰ τῆς καλῆς καθ' ὅλου ἐμφανίσεως αὐτῶν θὰ εὐρωσιν εὐμενῆ ἀπήχησιν παρὰ τῷ Λαῷ.

Κρίνομεν πρὸς τοῦτο σκόπιμον, ὅπως δοθῆ ἢ μεγίστη δυνατὴ προσοχὴ εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἔντυπα, ὥστε ἀναφερόμενα εἰς τὰς δογματικὰς πλάνας τῶν χιλιαστῶν, ἐκλαϊκεύοντα, οὐχὶ ἀλλοιώνοντα, τὰ θεολογικῶς δυσνόητα, νὰ καταστῶσιν ἱκανά, ἵνα διαφωτίσωσι τὸν Λαὸν καὶ πληροφορήσωσιν αὐτόν, παραθέτοντα συγχρόνως πρακτικὰς τινὰς κυρίως κατευθύνσεις, ὅτι ὁ χιλιασμός εἶναι ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος διὰ τὴν Ὀρθοκείαν καὶ τὸ Ἔθνος ἡμῶν, καθ' ὅσον οἱ χιλιασταὶ ἀρνούνται οὐσιαστικῶς τὴν Ὀρθοκείαν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν ὡς Θεὸν πίστιν, τὸν Σταυρόν, τὴν Πατρίδα, τὴν Σημαίαν, δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν Πατρίδα κ.λπ., ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἔχομεν ἐξ ἄλλου ἀναφέρει.

Β'. Μέτρα διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν πεπλανημένων.

Πληροφορούμενοι ὑπὸ τῶν συνεργατῶν των οἱ ἐφημέριοι, περὶ τῶν οἰκογενειῶν ἢ καὶ ἀτόμων ἅτινα ἐπηρεάζονται ὑπὸ τῶν χιλιαστῶν, δεόν νὰ σπεύδωσι καὶ ἀναπτύσσωσι στενάς σχέσεις μετ' αὐτῶν, φιλικὰς εἰ δυνατόν, ἀρχίζοντες νὰ ἀναλύωσιν εἰς αὐτοὺς καὶ ἀναπτύσσωσι τὴν πλάνην τῶν χιλιαστῶν καὶ τὸ γεγονός, ὅτι οὗτοι δὲν δέχονται τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ, καθ' ὅσον οἱ χιλιασταὶ εἰς τοὺς ἀδαεῖς ἐμφανίζονται ὡς χριστιανοὶ γνωρίζοντες τὴν «ἀλήθειαν».

Οἱ χιλιασταὶ, εἰς τὸ φθοροποιόν των ἔργον, μεταχειρίζονται ἐνίοτε ἐκβιασμόν, οἱ δὲ ἤδη προσηλυτισθέντες ὑπὸ τῶν χιλιαστῶν χριστιανοὶ ὅτε μὲν δωροδοκοῦνται, ὅτε δὲ ἐκβιάζονται, πάντοτε δὲ παρακολουθοῦνται, ὥστε νὰ ἐμποδίζονται εἰς τὴν λῆψιν ἀποφάσεως περὶ ἐπανόδου των εἰς τοὺς κόλπους τῆς Μητρὸς Ἑκκλησίας.

Ἐν συνεχείᾳ τούτου οἱ ἐφημέριοι καὶ οἱ συνεργάται των, εἰς τὰς ποιμαντικὰς μετὰ τῶν πεπλανημένων σχέσεις των, πρέπει νὰ ἀναιρῶσι τὰς πλάνας τῶν χιλιαστῶν καὶ νὰ ὑπερτονίζωσι τὸ σημαντικὸν καὶ ἀναγκαῖον γεγονός τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ μυστήρια καὶ τὸ ὅλον σῶμα τῆς Ἑκκλησίας. Ἐπὶ πλεόν δὲ πρέπει νὰ δίδεται ἔμφασις εἰς τὸ σημεῖον, ὅτι οἱ χιλιασταὶ ἀποκόπτουσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τὴν ἐνότητα μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἑκκλησίας του καὶ τίθενται ἐκτὸς τῆς Ἑκκλησίας.

Ὁ ἱερεὺς δεόν νὰ ἐρευνᾷ, ἐὰν οἰκονομικὰ αἷτια ᾠδήγησαν τὸ ἄτομον ἢ τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν σύναψιν σχέσεων μετὰ τῶν χιλιαστῶν, ὁπότε ἀμέσως διὰ τῆς Ἑκκλησίας καὶ τῶν γνωριμιῶν του νὰ ἐνισχύη οἰκονομικῶς τὰ ἄτομα ταῦτα, εὐρισκόμενος ἅμα εἰς στενὴν μετ' αὐτῶν ποιμαντικὴν ἐπαφήν.

Καλὸν εἶναι, ὁ ἱερεὺς, ὅπως, ἀθορύβως, ὡς ἔχομεν ἤδη ἀναφέρει, ζητῆ τὴν συμπαράστασιν τῶν Ἀρχόντων, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον οἱ χιλιασταὶ συνεχίζουσι νὰ ὀχλοῦν τὰ ἀνωτέρω ἄτομα καὶ τὰς οἰκογενείας αὐτῶν.

Τὸ πρόβλημα καθίσταται ὀξύτερον διὰ τὰ ἄτομα καὶ τὰς οἰκογενείας, αἵτινες ἔχουσι προσχωρήσει εἰς τὸν χιλιασμόν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἰσχύουσι πάντα τὰ ἀνωτέρω μετὰ τὴν διαφοράν, ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἐντείνωμεν τὴν προσπάθειαν ἡμῶν ἐτι

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ *

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπομονώσωμεν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως ἄλλωστε δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπομονώσωμεν καὶ τὰ ἐπὶ μέρους μέλη τοῦ σώματος. Δὲν δυνάμεθα δηλαδὴ νὰ κάνωμεν λόγον περὶ χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκτὸς τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Βεβαίως, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ ἀποστέλλει ὁ Πατὴρ²⁴, ὁμοίως τὸ ἀποστέλλει εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ²⁵, διὰ νὰ δώσῃ τὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ Χριστοῦ²⁶, μέσφ τοῦ Ὁποίου ὁδηγεῖται ὁ κάθε πιστὸς εἰς τὸν Πατέρα²⁷. Συνεπῶς, τὰ χαρίσματα δίδονται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ φέρουν τὸ ὄνομα αὐτό, εἰς τὰ μέλη δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν, καθὼς εἶπαμε, πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας²⁸. Τὰ ἀνωτέρω μᾶς φανερώνουν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀξιοποιήσωμεν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀσχέτως πρὸς τὸ γηγενὸς τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως, εἰς τὴν ὁποίαν συγκροτεῖται καὶ ἐκφράζεται τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ²⁹.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 97 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

24. Ἰω. 14,26.

25. Ἰω. 14,26.

26. Ἰω. 15,26.

27. Ἰω. 14,6.

28. Ἐφεσ. 4,13.

29. Α' Κορ. 10,16-17.

περισότερον, καὶ ἐπισκεπτόμενοι τὰς οἰκογενεῖας νὰ ἀποδεικνύωμεν τὴν πλάνην τῶν χιλιαστῶν, τὸ ἀληθὲς τῶν χριστιανικῶν θέσεων καὶ νὰ εὐρίσκωμεν ποικίλας εὐκαιρίας προσφορᾶς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς βοηθείας.

Παραλλήλως, ἐπαγρυπνῶν ὁ ἱερεὺς, δέον νὰ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν — τοῦτο εἶναι πολὺ λεπτὸν θέμα — εἰς πάντας ἐκείνους, οἵτινες ἀναπτύσσουν στενάς σχέσεις μετὰ τῆς εἰς τὸν χιλιασμὸν προσηλυτισθείσης οἰκογενεῖας ἢ ἀτόμου, ὥστε νὰ μὴ ἐπηρεασθῶσι καὶ οὗτοι ὑπὸ τῆς πλάνης τῶν χιλιαστῶν.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

Δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος ἀποτελεῖ μὲ τὴν Πεντηκοστὴν ἀδιάσπαστον ἐνότητα· δὲν δυνάμεθα νὰ διαχωρίσωμεν τὸ ἓνα γεγονός ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἄλλά, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω βασικῶν προϋποθέσεων, πρέπει νὰ θέσωμεν καὶ τὸ θεμελιῶδες ἐρώτημα: Ποίαν εἰκόνα παρουσιάζει ἡ πράξις καὶ ποῖαι αἱ δυνατότητες τῆς ἐνορίας σήμερον;

Εὐρισκόμεθα ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος, ἐὰν ὑποστηρίξωμεν ὅτι εἶναι δυνατόν ὅλα αἱ ἐνορίαί, ὑπὸ τὴν σημερινὴν αὐτῶν σύστασιν καὶ δομὴν, χωρὶς ἀλλαγὴν τοῦ Διοικητικοῦ συστήματος, χωρὶς τὴν τοποθέτησιν τῶν καταλληλοτέρων ἱερέων εἰς τὰς ὑπευθύνους θέσεις, χωρὶς ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν ὅλων ἐκείνων τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὴν στρατολόγησιν μορφωμένων καὶ κατὰ πάντα ἀξίων ἱερέων, χωρὶς μίαν εἰς τὴν πράξιν ἀλλαγὴν τῶν στόχων καὶ τῶν προγραμμάτων τῆς ἐργασίας τῆς ἐνορίας, χωρὶς δηλαδὴ μίαν σύγχρονον ποιμαντικὴν, χωρὶς τέλος προσεκτικὴν ἐπιλογὴν τῶν ἐνοριακῶν στελεχῶν (ἐπιτροπῶν, ψαλτῶν, μελῶν τοῦ φιλοπτώχου ταμείου καὶ τῶν ἄλλων ἐνοριακῶν ἐπιτροπῶν, ὑπευθύνων λαϊκῶν διὰ τὸ Κατηχητικὸν ἔργον τῆς ἐνορίας κ.ἄ.), εὐρισκόμεθα, ἐπαναλαμβάνω, ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος, ἐὰν ὑποστηρίξωμεν ὅτι χωρὶς ὅλα αὐτά, εἶναι δυνατόν νὰ προχωρήσωμεν εἰς μίαν συστηματικὴν ὀργάνωσιν τοῦ διακομικοῦ ἔργου τῆς ἐνορίας.

Διὰ νὰ καταστῇ δὲ τοῦτο περισσότερον κατανοητόν, ἀναφέρω τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα: "Ὅταν μίαν φορὰν συνέπεσεν εἰς ἓνα λεωφορεῖον νὰ καθίσω πλησίον ἐνὸς ἐφημέριου καὶ ἐπληροφορήθην παρ' αὐτοῦ ὅτι ὑπηρετεῖ ὡς μοναδικὸς ἱερεὺς εἰς ἐνορίαν τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγνώριζον ὅτι μίᾳ κοινωρικῇ ὀργάνωσιν ἔχει ἀναπτύξει μεγάλην κοινωρικὴν δραστηριότητα μετὰ τῶν πιστῶν τῆς ἐνορίας ἐκείνης, τὸν ἠρώτησα ἐὰν συνεργάζεται μὲ τὴν ὀργάνωσιν αὐτὴν. Μοῦ ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ἐπικοινωνίαν ἢ συνεργασίαν μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Καὶ ὅταν τὸν ἠρώτησα, ποῖος ἔχει τὸ Φιλόπτωχον εἰς τὴν ἐνορίαν του, μοῦ ἀπήντησεν, ὅτι μὲ τὸ Φιλόπτωχον ἀσχολεῖται ἡ Ἐπιτροπὴ. "Ὅταν δὲ τοῦ ὑπευθύνου ὅτι ἐκεῖνος, ὡς ἐφημέριος, συνιστᾷ τὸ κέντρον τῆς δραστηριότητος τῆς ἐνορίας, μοῦ εἶπεν: «Ἐγὼ δὲν ἀνακατεύομαι μὲ αὐτὰ τὰ πράγματα. Κάνω τὴν λειτουργίαν μου καὶ φεύγω».

Παρ' ὅλα ὁμῶς ταῦτα πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἰς πολλὰς ἐνορίας ὑπάρχουν ὀριζόμεναι καλὰ προϋποθέσεις διὰ συστηματικωτέραν ὀργάνωσιν τοῦ προνοιακοῦ ἔργου, καθὼς τὴν περιεγράψαμεν ἀνωτέρω καί, φρονῶ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι δυνατόν

καὶ μὲ τὰς δυνατότητας ποῦ διαθέτει σήμερον νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν τοποθέτησιν «ἐνοριακῶν βοηθῶν» ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔννοιαν, εἰς μερικὰς τοῦλάχιστον ἐνορίας.

Ἐὰν αἱ ἐνοριαὶ αὗται ἀποφασίσουν αἱ ἴδιαι διὰ μίαν τοιαύτην τοποθέτησιν, ἀφοῦ σταθμίσουν προηγουμένως μόναι των τὰς δυνατότητας καὶ τὰς προϋποθέσεις, τὰς ὁποίας διαθέτουν, τότε δὲν ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ θεωρηθῇ ἡ συνεργασία τῆς ἐνοριακῆς βοηθοῦ καὶ ἡ ἐξάρτησις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου καὶ τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας ὡς ἓνα εἶδος ἐπεμβάσεως «ἀναρμοδιῶν προσώπων» εἰς τὰ καθήκοντα τῆς κοινωνικῆς λειτουργοῦ ἢ καὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς ἐνορίας. Τοῦτο διότι τὰ κοινωνικὰ προβλήματα τῆς ἐνορίας δὲν θὰ ἐκλαμβάνονται πλέον ὅτι εἶναι ζήτημα τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τῶν ἐφημερίων καὶ ἡ διακονία τῆς ἐνοριακῆς βοηθοῦ δὲν θὰ ἀσκήται κεχωρισμένως τοῦ ὅλου ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς ἐνορίας, ἀλλὰ θὰ ἐντάσσεται ἀρμονικῶς εἰς αὐτήν. Ταυτοχρόνως τὸ ποιμαντικὸν αὐτὸ ἔργον τῆς ἐνορίας δὲν θὰ ἔχη χαρακτῆρα στατικόν, ἀλλὰ δυναμικόν. Θὰ εἶναι δηλαδὴ εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίῃ καὶ προβλήματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ παρελθὸν ἦσαν τελείως ἄγνωστα ἢ καὶ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται ὑπὸ ὅλως διαφορετικὰς συνθήκας καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀντιμετωπισθοῦν μὲ τυποποιημένας μεθόδους ἐργασίας τῆς ἐνοριακῆς διακονίας.

Εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ἡ «Σχολὴ Ἐθελοντῶν Διακονίας», καταλλήλως ἐνισχυομένη, δύναται νὰ βοηθήσῃ εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκπαίδευσσεως ὅλων ἐκείνων τῶν ἐθελοντῶν τῆς ἐνορίας, οἱ ὁποῖοι θὰ πλαισιώνουν τὰ Ἐνοριακὰ Κέντρα Διακονίας καὶ θὰ συμβάλλουν εἰς τὸ νὰ γίνουν πραγματικότης ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω περὶ «Ἐνοριακῶν κοινωνικῶν σταθμῶν» ἢ «κέντρων γειτονιάς».

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΑΝΤΩΝ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαρατήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

1. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Βασιλείδου καὶ Γεροντίου. Τῶν Ὁσίων πατέρων ἡμῶν· Μακαρίου ἡγουμένου τῆς μονῆς Πελεκητῆς, τοῦ ὁμολογητοῦ, καὶ Εὐθυμίου τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ Ρώσου. Τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. Τοῦ ἁγίου καὶ Δικαίου Ἀχαζ.
2. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Αἰδεσίου καὶ Ἀμφιανοῦ τῶν ἀυταδέλφων. Θεοδώρας καὶ Εὐθαλίας τῶν παρθένων, καὶ Πολυκάρπου. Τοῦ ἁγίου *Νεομάρτυρος* Παναγιώτου, τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις (1839). Τῶν Ὁσίων· Γρηγορίου τοῦ ἐν τῷ Κόλπῳ τῆς Νικομηδείας καὶ Τίτου τοῦ θαυματουργοῦ.
3. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Βιθυνίου, Γαλῦκου καὶ Δίου καὶ Ἑλπιδοφόρου. Τοῦ ἁγίου *Νεομάρτυρος* Παύλου τοῦ Ρώσου, τοῦ ἀπελευθέρου (1683). Τῶν Ὁσίων πατέρων ἡμῶν· Ἰλυριοῦ, Ἰωσήφ τοῦ ὑμνογράφου καὶ Νικήτα ἡγουμένου τῆς μονῆς Μηδικίου, τοῦ ὁμολογητοῦ.
4. Τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Νικήτα τοῦ ἐν Σέρραις ἀθλήσαντος (1807/8). Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Ἀγαθόποδος καὶ Θεοδούλου, τῶν Θεσσαλονικέων. Φερβούθης, τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς καὶ τῆς παιδίσκης αὐτῆς. Τῶν Ὁσίων πατέρων ἡμῶν: Γεωργίου τοῦ ἐν τῷ Μαλαιῷ, Ζωσιμᾶ, Θεωνᾶ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Πλάτωνος τοῦ Στουδίτου, Πουπλίου, Θεωνᾶ, Συμεῶνος καὶ Φερβίνου.
5. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Κλαυδίου, Διοδώρου, Οὐϊκτωρος, Οὐϊκτωρίνου, Παππίου, Σεραπίωνος καὶ Νικηφόρου. Μαξίμου καὶ Τερεντίου. Θεοδώρας καὶ Διδύμου, Ζήνωνος, Θέρμου, Πομπητίου. Ἐτέρων Δύο γυναικῶν (κυρίας καὶ δούλης). Τῶν ἐν Λέσβῳ « Ἁγίων Πέντε » Νεανίδων καὶ Ὑπομονῆς τῆς ὁσίας. Τοῦ ἁγίου *Νεομάρτυρος* Γεωργίου τοῦ ἐν Ἐφέσῳ (1801). Τῆς Ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
6. Τῶν ἐν Περσίδι 120 ἁγίων *Μαρτύρων*. Τῶν ἁγίων Δύο *Μαρτύρων*, τῶν ἐν Ἀσκάλωνι. Τοῦ ἁγίου Ὁσιομάρτυρος Γενναδίου, τοῦ νέου (1818). Τῶν ἁγίων *Νεομαρτύρων*· Γεωργίου, Ἐμμανουήλ (Μανουήλ), [Ἰωάννου], Λάμπρου, Μιχαήλ, Θεοδώρου [Θεοδώρου], καὶ Γεωργίου, τῶν ἐκ Σαμοθράκης καὶ ἐν Μάκρη (Ἀλεξανδρουπόλεως) ἀθλησάντων (1835). Τῶν Ὁσίων πατέρων ἡμῶν: Εὐτυχίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου, Γρηγορίου τοῦ ἐν Ἀθῶν καὶ Πλατωνίδος.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 102 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

7. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων*: Ἀκυλίνας, Ρουφίνου διακόνου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς ἐν Σινώπῃ Διακοσίων καὶ Καλλιοπίου. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γεωργίου, μητροπολίτου Μυτιλήνης τοῦ («Σημειοφόρου»).

8. Τῶν ἁγίων *Ἀποστόλων*: Ἀγάβου τοῦ προφήτου, Ἀσυγκρίτου ἐπισκόπου Ὑρκάνιας, [Ἐρμού ἐπισκόπου Δαλματίας, Ἡρωδίωνος ἐπισκόπου Ταρσοῦ], Ρούφου ἐπισκόπου Θηβῶν (Ἑλλάδος) καὶ Φλέγοντος ἐπισκόπου Μαραθῶνος. Τοῦ ἁγίου *Μάρτυρος* Παυσιλύπου. Τῶν ἁγίων *Νεομαρτύρων*: [Ἰωάννου τοῦ Κουλικᾶ (1564)] καὶ Ἰωάννου τοῦ ναυκλήρου, τοῦ ἐν Κῶ (1669). Τοῦ ἁγίου Κελεστίνου, πάπα Ρώμης.

9. Τῶν ἁγίων *μαρτύρων*: Βαδίμου ὁσίου τοῦ ἀρχιμανδρίτου καὶ τῶν Ἑπτὰ αὐτοῦ μαθητῶν. Ἀβδίου καὶ τῶν ἐν Περσίᾳ τελειωθέντων 300 αἰχμαλώτων. Εὐψυχίου τοῦ ἐν Καισαρεία. Τῶν ἁγίων *νεοφανῶν Ὀσιομαρτύρων*: Ραφαὴλ ἀρχιμανδρίτου, Νικολάου διακόνου, Εἰρήνης τῆς νεάνιδος, τῶν ἐν Λέσβῳ, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς (1463).

10. Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου *Ἱερομάρτυρος* Γρηγορίου, πατριάρχου Κων/πόλεως τοῦ Ε', ἀπαγχονισθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους (1821). Τῶν ἁγίων *μαρτύρων* Ἰακώβου πρεσβυτέρου καὶ Ἀζᾶ διακόνου. Τερεντίου, Ἀφρικανοῦ, Μαξίμου, Πομπητίου καὶ ἑτέρων 36. Μακαρίου, Θεοδώρου τοῦ «μακαρίου», Ζήνωνος καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς 39 μαρτύρων*. Τοῦ ἁγίου *Νεομάρτυρος* Δῆμου ἀλιέως, τοῦ ἐν Σμύρνῃ (1763). Τῆς ἁγίας *προφήτιδος* Ὀλδᾶς.

11. Τοῦ ἁγίου *Ἱερομάρτυρος* Ἀντίπα, ἐπισκόπου Περγάμου καὶ πρώτου χριστιανοῦ μάρτυρος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Τῆς ἁγίας *Μάρτυρος* Ματρώνης. Τῶν *Ὀσίων* [Γεωργίου ἡγουμένου τῆς ἐν Κύπρῳ ἱερᾶς Μονῆς Χρυσοστόμου], Τρυφαίνης καὶ Ματρώνης τῶν ἐν Κυζίκῳ καὶ Φαρμουθίου.

* Τὰ ὀνόματα τῶν 40 μαρτύρων εἰσι ταῦτα, κατὰ τὸ «Λεξικὸν τῶν ἁγίων Πάντων» Β. Δ. Ζώτου — Μολοττοῦ (σελίς 142):

Ἀνάξαρχος, Ἀναξιμένης, Ἀριστείδης, Δημάρατος, Δημοκλῆς, Δημοσθένης, Διονύσιος, Ἐπαμεινώνδας, Ἐτεοκλῆς, Ζήνων, Ἡλίας, Ἡρακλῆς, Ἡσαίας, Ἡφαιστίων, Θεμιστοκλῆς, Θεόδωρος, Θεόφραστος, Θησεύς, Θωμᾶς, Ἰσοκράτης, Λουκᾶς, Μιλτιάδης, Μνήσαρχος, Ξενοφῶν, Ὀμηρος, Παρμενίων, Πελοπίδας, Περικλῆς, Πίνδαρος, Πολύδιος, Πολύνικος, Προμηθεύς, Σοφοκλῆς, Σωκράτης, Τιμόθεος, Τίτος, Φιλοποίμην, Φωκίων καὶ Χρόνιος.

12. Τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Ἀρτέμονος πρεσβυτέρου. Τῶν ἁγίων *οσιομαρτύρων*· Δαβίδ, Ἰωάννου καὶ Μηνᾶ. Ἀκακίου τοῦ Καυσοκαλυβίτου (1730). Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων*· Δήμη καὶ Πρωτίωνος. Τῶν Ὁσίων· Βασιλείου ἐπισκόπου Παρίου, τοῦ ὁμολογητοῦ. [Γεωργίου] καὶ Σεργίου, πατριαρχῶν Κων/πόλεως, Ἀνθούσης θυγατρὸς βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου. [Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου]. Ἀνακόμισις τῆς τιμίας ζωῆς τῆς Θεοτόκου ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Ζήλας (Καππαδοκίας) εἰς τὴν Κων/πολιν.

13. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων*· Δάδα, Κυντιλιανοῦ καὶ Μαξίμου. Ἐλευθερίου τοῦ Πέρσου καὶ Ζωίλου. Θεοδοσίου. Θεοδοσίας τῆς βασιλίσσης καὶ Γεροντίου τοῦ εὐνούχου αὐτῆς. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μαρτίνου πάπα Ρώμης, τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ ἐτέρων δύο ὁμολογητῶν ἐπισκόπων (Δυτικῶν) ἐν Χερσῶνι ἐξορισθέντων καὶ μαρτυρικῶς τὴν ζωὴν διανυσάντων. Ἀνάμνησις τῆς ἀνακομιδῆς καὶ καταθέσεως ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ ἁγίου Ἰωάννου Λευκωσίας (1967) τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ νεομάρτυρος ἁγίου Γεωργίου, τοῦ Κυπρίου, ἐκ τῆς Ἀγκρας (Πτολεμαίδος).

14. Τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Ἀριστάρχου τοῦ Θεσσαλονικέως, ἐπισκόπου Ἀπαμείας, Πούδη καὶ Τροφίμου. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων*· Ἀρδαλίωνος τοῦ μίμου καὶ Θωμαΐδος. Τοῦ ἁγίου *Νεομάρτυρος* Δημητρίου τοῦ ἐκ Χώρας (Τριφυλίας) καὶ ἐν Τριπόλει μαρτυρήσαντος (1803).

15. Τῶν ἁγίων Ἱερομαρτύρων Λεωνίδη ἐπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Θεοδώρου πρεσβυτέρου. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Ἀναστασίας καὶ Βασιλίσσης. Κρήσκεντος τοῦ ἐν Μύροις καὶ Παιουσιολύπιοι.

16. Τῶν ἁγίων Ἱερομαρτύρων Φήλικος ἐπισκόπου καὶ Ἰανουαρίου πρεσβυτέρου. Τῶν ἁγίων *μαρτύρων*· Σεπτεμίνου καὶ Φουρτουνάτου (Φουρτουνιανοῦ). Τοῦ ἁγίου μάρτυρος Λεωνίδη τοῦ ἐν Νέᾳ Ἐπιδαύρῳ Ναυπλίας καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν πνευματικοῦ χοροῦ· Βασιλίσσης, Γαληνῆς, Θεοδώρας, Καλλίδος, Νίκης, Νουνεχίας καὶ Χαρίσσης καὶ Εἰρήνης. Τῆς ἁγίας μάρτυρος Θεοδότης καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῆς· Ἀγάπης, Εἰρήνης καὶ Χιονίας. Τοῦ ἁγίου *Νεομάρτυρος* Μιχαῆλ τοῦ Βουρλιώτου (1772). Τοῦ ἁγίου Ὁσιομάρτυρος Χριστοφύρου τοῦ ἐν Ἀνδριανουπόλει (1818).

17. Τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Συμεῶνος ἐπισκόπου ἐν Περσίᾳ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ· Αὐδεᾶ πρεσβυτέρου, Ἀζάτ τοῦ εὐνούχου, Γοθαζάτ, Φουσίκ καὶ ἐτέρων 1150. Μάρτυρος Ἀδριανοῦ, τοῦ νέου. Τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν· Ἀγαπητοῦ πάπα Ρώμης καὶ Μακαρίου ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου, τοῦ Νοταρᾶ (1805).

18. Τοῦ ἁγίου μάρτυρος Σάβα τοῦ στρατηλάτου. Τῶν ἁγίων *Νεομαρτύρων*· Ἰωάννου τοῦ ράπτου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων (1526)

[καὶ Ἰωάννου τοῦ Κουλικᾶ (1564)]. Τῶν Ὁσίων πατέρων ἡμῶν: Ἰακωβίου (Β') ἐπισκόπου Μελιτηνῆς, Κοσμά ἐπισκόπου Χαλκηδόνος, τοῦ ὁμολογητοῦ, Εὐθυμίου τοῦ θαυματουργοῦ «καὶ ἐν ἀσκηταῖς περιβοήτου». Ἰωάννου τοῦ ἡσυχαστοῦ καὶ Ναυκρατίου τοῦ Σπουδίτου. Τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Ἀθανασίας τῆς ἐξ Αἰγίνης.

19. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Διονυσίου, Θεοδώρου, Σωκράτους τοῦ ἐν Πέργῃ καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς. [Καλλιμάχου]. Τῶν ἁγίων Ὁσιομαρτύρων Παφνουτίου καὶ Ἀγαθαγγέλου τοῦ ἐν Ἀθῶν (1818). Τῶν ἁγίων Πατέρων Τρύφωνος πατριάρχου Κων/πόλεως, Γεωργίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας τῆς Πισιδίας τοῦ ὁμολογητοῦ. Συμεῶν τοῦ «μονοχίτωνος καὶ ἀνυποδῆτου», ἱδρυτοῦ τῆς ἱεραῆς Μονῆς Φλαμουρίου, ἐν Πηλίῳ (1594), καὶ Φιλίππης μητρὸς ἁγίου Θεοδώρου, τοῦ ἐκ Πέργης.

20. Τοῦ ἁγίου «ἀποστόλου» Ζαχαρίου, τοῦ ἀρχιτελώνου. Τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Ἀναστασίου, ἐπισκόπου Ἀντιοχείας. Τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀκινδύνου, Ἀντωνίνου, Βίκτωρος, Ζήνωνος, Ζωτικοῦ, Θεωνᾶ, Καισαρίου, Σεβηριανοῦ καὶ Χριστοφόρου. Τῶν Ὁσίων Ἀθανασίου κτίτορος τῆς Μονῆς τῶν Μετεώρων, Θεοδώρου τοῦ Τριχιναῖ, Ἰωάννου τοῦ Παλαιολαυρίτου καὶ Ἰωάσαφ.

21. Τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Ἰανουαρίου ἐπισκόπου Βενεβενδοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ: Πρόκλου, Σώσσου καὶ Φαύστου, τῶν διακόνων, Δησιδερίου ἀναγνώστου, Ἀκουτίου καὶ Εὐτυχίου. Ἀλεξάνδρου βασιλίσσης τῆς τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῇ: Ἀπολλῶ, Ἰσαακίου καὶ Κοδράτου. Τοῦ ἁγίου μάρτυρος Καρόλου. Τῶν Ὁσίων Μαξίμου (Μαξιμιανοῦ) πατριάρχου Κων/πόλεως καὶ Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου.

22. Τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ναθαναήλ. Τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Νεάρχου. Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου, ἐπισκόπου Ἀναστασιουπόλεως.

23. Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, τοῦ Τροπαιοφόρου. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Ἀθανασίου τοῦ ἀπὸ μάγων. Ἀνατολίου, Γλυκερίου. Δονάτου καὶ Θερινοῦ, ἐκ Βουθρωτοῦ Ἡπειροῦ καὶ Πρωτολέοντος τοῦ στρατηλάτου. Οὐαλερίου. Τῶν ἁγίων *Νεομαρτύρων* Γεωργίου τοῦ Κυπρίου, τοῦ ἐν Πτολεμαίδι (1752) καὶ Λαζάρου Βουλγάρως, τοῦ ἐν Περγάμῳ (1802). [Τοῦ Ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου, Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τοῦ «Σοφοῦ»].

24. Τῶν ἁγίων Ἱερομαρτύρων Ἀχιλλέως, Φήλικος καὶ Φουρτουνάτου. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Βαλεντινῶνος καὶ Πασικράτους· Σάβα στρατηλάτου, τοῦ Γόθου καὶ τῶν δι' αὐτοῦ πιστευσάντων 70 στρατιωτῶν. Εὐσεβίου, Λεοντίου, Λογγίνου, Νέωνος, Χριστοφόρου, Δημητρίου, Δανάβου καὶ Νέσταβος. Τῶν ἁγίων *Νεο-*

μαρτύρων Δούκα τοῦ Μυτιληναίου, τοῦ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ (1564) καὶ Νικολάου τοῦ ἐν Μαγνησίᾳ (1776/1795). Τῶν Ὀσίων Ἐλισάβετ τῆς θαυματουργοῦ καὶ Σάβα τοῦ Ρώσου. [Μνήμη ἐγκαίνιων ἱεροῦ ναοῦ ἀγίου Γεωργίου ἐν Κυπαρισσίῳ].

25. Τοῦ ἀγίου ἐνδόξου καὶ πανευφήμου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου. Τῆς ἀγίας Μάρτυρος Νίκης καὶ ἐτέρων Ὀκτῶ Ὀσιομαρτύρων καὶ Ἀναχωρητῶν. Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Μακεδονίου πατριάρχου Κων/πόλεως. Ἀνάμνησις τῶν ἐγκαίνιων τοῦ σεπτοῦ "ἀποστολείου" τοῦ ἀποστόλου Πέτρου.

26. Τοῦ ἀγίου Ἱερομάρτυρος Βασιλέως ἐπισκόπου Ἀμασείας. Τῆς ἀγίας Μάρτυρος Ἰούστας. Τῶν Ὀσίων [Ἀνατολίου], [Ἀνδρέου], [Γεωργίου κτίτορος τῆς ἱερᾶς μονῆς Χρυσοστόμου ἐν Κύπρῳ], Γλαφύρας, Καλανδίου καὶ Νέστορος.

27. Τοῦ ἀγίου Ἱερομάρτυρος Συμεῶν, δευτέρου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, συγγενοῦς τοῦ Κυρίου. Τῶν ἀγίων Μαρτύρων Λολλιωνος τοῦ νέου καὶ Ποπλίωνος. Τῶν Ὀσίων Συμεῶν καὶ Γεωργίου, τῶν Στυλιτῶν. Ἰωάννου ἡγουμένου τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Καθαρῶν, τοῦ ὁμολογητοῦ, καὶ Εὐλογίου, τοῦ ξενοδόχου.

28. Τῶν ἀγίων Ἐννέα Μαρτύρων τῶν ἐν Κυζίκῳ: Ἀντιπάτρου, Ἀρτεμᾶ, Θαυμασίου, Θεόγνιδος, Θεοδότου [Θεοδόχου], Θεοδούλου, Θεοστίχου, Μάγνου, Ρούφου καὶ Φιλήμονος. Τῶν Ὀσίων Ἀντιπάτρου ἐπισκόπου Βόστρων, Αὔξεντιου καὶ Μέμνονος τοῦ θαυματουργοῦ. Διήγησις περὶ τοῦ γενομένου θαύματος ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν τῇ πόλει Καρθαγένῃ.

29. Τῶν ἀγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων καὶ Μαρτύρων Ἰάσονος, ἐπισκόπου Ταρσοῦ καὶ Σωσιπάτρου ἐπισκόπου Ἰκονίου καὶ τῶν δι' αὐτῶν πιστευσάντων Ἑπτὰ πρῶην ληστῶν: Ἰακισχόλου, Ἰανουαρίου, Εὐφρασίου, Μαμμίνου, Μαρσαλίου, Σατορνίνου καὶ Φαυστιανοῦ. Τῶν ἀγίων Μαρτύρων Κερκύρας θυγατρὸς Κερκυλλίνου τοῦ βασιλέως. Βιταλίου, Εὐσεβίου καὶ Ζήνωνος. Κυντιανοῦ καὶ Ἀττικοῦ καὶ Νέωνος. Τοῦ Ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου, μητροπολίτου Θηβῶν καὶ πάσης Βοιωτίας, «αὐτοῦ νέου ἐλεήμονος».

30. Τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου Ἰακώβου, ἐκ τῶν ἸΒ'. Τοῦ ἀγίου Μάρτυρος Μαξίμου. Τῆς ἀγίας Νεομάρτυρος Ἀργυρῆς. (Ἀργύρωσ ἢ Ἀσημίνας), τῆς ἐν Πικριδίῳ Κων/πόλεως (1725). Τῶν Ὀσίων πατέρων ἡμῶν Δονάτου ἐπισκόπου Εὐροίας Ἠπείρου καὶ Κλήμεντος τοῦ ποιητοῦ. Ἀνάμνησις τῆς εὐρέσεως καὶ ἀνακομιδῆς τῶν ἱερῶν λειψάνων: ἱερομάρτυρος Βασιλέως ἐπισκόπου Ἀμασείας καὶ νεομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου.

(Συνεχίζεται)

Οἰκονόμος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

Ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει

Η ΠΕΡΙ ΑΔΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΣΧΑΤΩΝ

ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Οὐδεμία δύναμις λόγου εἶναι ἰκανὴ νὰ ἐξάρῃ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Οἱ Ἀπόστολοι λαβόντες τὴν ἐντολὴν «ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλήμ... καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς (Πράξ. Α' 8), μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ» (Πράξ. δ' 10, 33 Φιλ. γ' 10).

Τοὺς Ἀποστόλους ἐμμύθησαν οἱ Πατέρες καὶ Ὑμνογράφοι τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὴν ἐξύμνησιν τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δυνάμεως τῆς Ἀναστάσεως διεκρίθη ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς διὰ τοῦ κανόνος αὐτοῦ, ὅστις καταθέλγει τοὺς ἐκκλησιαζομένους τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καὶ τὰς ἐπομένας μέχρι τῆς εορτῆς τῆς Ἀναλήψεως.

Μὲ ἄκρατον λυρισμὸν καὶ ποιητικὴν ἰκανότητα ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀμίμητος ἀποδεικνυόμενος εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦ θέματος. Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν κανόνων κατέχει ὁ Κανὼν οὗτος τοῦ Πάσχα. «Πρύτανις τῶν κανόνων, λαμπρὸς, πανηγυρικός, θεολογικός» ὡς πρὸς τὰς ἰδέας καὶ συλλήψεις, «καλλιλογικός» «ὑπὸ ἔποψιν λογοτεχνικὴν», «ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν ἐκθεσιν», χαρακτηρίζεται. Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, πλέκων τὸ ἐγκώμιον τοῦ Κανόνος, μεταχειρίζεται τὸ σχῆμα τῆς παρηγήσεως γράφων «ὁ λαμπρὸς ὕμνωδός (Ἰ. Δαμασκηνός), διὰ λαμπροῦ ἤχου (τοῦ α'), λαμπρῶς, τὸ λαμπρόν, τῆς λαμπρᾶς ἡμέρας» ἐξυμνεῖ, λαμπρὰν ἐντύπωσιν προκαλῶν, προσθέτομεν ἡμεῖς.

Ἄπαντα τὰ κεφάλαια τῆς Δογματικῆς θίγει ὁ λαμπρὸς Κανὼν. Ἐνταῦθα ἡμεῖς θίγομεν μόνον τὰ ἀφορῶντα τὴν περὶ Ἄδου καὶ τῶν ἐν Ἄδῃ, ὡς καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως, ἰδεολογίαν τοῦ Κανόνος καὶ τινων ὕμνων τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα.

Διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ὁ Δαμασκηνός, ἔπου εὔρε λαμπρὰν φράσιν εἰς τὴν Γραφήν, τοὺς Πατέρας καὶ τὴν μυθολογίαν τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, ἐδανείσθη ταύτην. Ἀπὸ τοὺς

ἀρχαίους ποιητὰς δανείζεται εἰκόνας καὶ ὄρους τοῦ Ὅμηρου, Πινδάρου, Ἡσιόδου, Αἰσχύλου καὶ ἄλλων, χωρὶς ὅμως νὰ ἀσπάζεται τὰς γνώμας αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ καλύψῃ τὴν Χριστιανικὴν ἰδεολογίαν.

Καὶ πρῶτον λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν κοσμολογίαν τῶν ἀρχαίων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ποιηταὶ διαιροῦν τὸν κόσμον εἰς τρία μέρη: 1ον) τὸν οὐρανόν, 2ον) τὴν γῆν-θάλασσαν καὶ 3ον) εἰς «τὰ κάτω» ἢ «πέραν τῆς γῆς» ἢ «κατώτερα» ἢ «κατώτατα τῆς γῆς» ἢ «καταχθόνια» ἢ «ὑποχθόνια». Οἱ Ὁ', οἱ συγγραφεῖς τῆς Κ.Δ., οἱ πατέρες καὶ οἱ Ὑμνογράφοι, ἐδέχθησαν τὴν διαίρεσιν ταύτην, ἀφοῦ ἡ Φυσικὴ, ἡ Γεωλογία, ἡ Μετεωρολογία, ἡ Ἀστρονομία ἦσαν ἀνύπαρκτοι τότε. (Βλ. Ψαλ. ξβ' 10, πζ', Σειράχ γα' 6, Ἐφεσ. δ' 9, Φιλ. β' 11, τρ. 2ον Α' ὠδῆς, 1ον Γ' ὠδ. τοῦ κανόνος τοῦ Πάσχα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ὑμνογραφίας).

Καὶ πρῶτον τὰ περὶ Ἄδου. Ὁ ὄρος Ἄδης εἶναι γέννημα τῶν μετὰ τὸν Ὅμηρον χρόνων. Ὁ Ὅμηρος καὶ οἱ ἄλλοι μεταχειρίζονται τὸν ὄρον «Ἄιδης» ἢ «ἐν Ἄϊδαο» κλπ. Ὁ Ἄδης ἦτο μυθικὴ προσωπικότης, κυρίαρχος καὶ βασιλεὺς τοῦ «κάτω κόσμου», «τῶν καταχθονίων». Ἄδης ὀνομάζεται καὶ ὁ «κάτω κόσμος» λαβὼν τὸ ὄνομα τοῦ κυριάρχου του. Ὁ Ἄδης, ὡς ἀναξ, εἶχε μονίμως τὴν ἔδραν του εἰς τὸν κάτω κόσμον ἢ «ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς».

Ὡς πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ὁ', ὁ Δαμασκηνὸς προτιμᾷ τὸ κείμενον τῶν Ὁ', κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινὸν καὶ Σιναϊτικὸν κώδικας. Οὕτως ἀντὶ τῆς γραφῆς «ἐν τοῖς κατωτάτω τῆς γῆς (ψαλ. ρλη' 15), προτιμᾷ τὴν γραφὴν «ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς» τῶν κωδίκων αὐτῶν (Εἰρμὸς ΣΤ' ὠδῆς Κανόνος Πάσχα).

Ὁ Ἄδης θεωρεῖται ὡς προσωπικότης ἢ ταυτίζεται μὲ τὸν «θάνατον» ἢ «τὸν τάφον» ἢ «τὸ μνῆμα» εἰς ἅπασαν τὴν γραμματείαν θύραθεν καὶ Χριστιανικὴν. Ἡ ἀνθρωπίνῃ διανόησις ἀνέκαθεν ἐπίστευσεν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν μετὰ θάνατον συνέχισιν τῆς ζωῆς, ἀπορρίψασα τὰς φλυαρίας τῶν ὑλιστῶν. Ἐπίστευσε λοιπὸν ἡ ὑγιὴς διανόησις ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθνησκόντων μεταβαίνουν εἰς τὸν κάτω τῆς γῆς τόπον, ὃν ὠνόμασεν Ἄδην καὶ περιέγραψε τὸν τόπον, δανεισθεῖσα ὄρους καὶ εἰκόνας στρατιωτικούς, πολεοδομικούς, ἀρχιτεκτονικούς, ὡς ἦσαν ἐν χρήσει τότε. Οὕτως ὁ Ἄδης περιγράφεται ὡς φρούριον ὀχυρότατον καὶ ἀπόρθητον. Περιβάλλεται μὲ τεῖχος χάλκινον. Αἱ πύλαι του χαλκαῖ ἢ σιδηραῖ. Οἱ παραστάται χαλκοὶ. Μοχλοὶ σιδηροὶ (ἀμπάρες) ὑποστηρίζουν τὰς θύρας. Τὰς κλειδας ἐκράτουν οἱ πυλωροὶ. Αἱ θύραι ἀνοίγονται διὰ νὰ εἰσέλθῃ τις οὐχὶ διὰ νὰ ἐξέλθῃ. Παρα-

βίαισις ἦτο ἐντελῶς ἀκατόρθωτος. (Ἰλιάδος Θ' 15, 16, Ὀδυσ. Ε' 261, Η' 83, 89, Ἡσιόδου Θεογονία 726, 811, Αἰσχύλου ΧΟ' 879). Αἱ περιγραφαὶ αὗται εὔρον εἴσοδον καὶ εἰς τὴν Π.Δ. τῶν Ο' (Ἰῶβ λη' 18, Ψαλ. θ' 14, ρστ' 16), τοὺς Πατέρας καὶ τὴν ὕμνογραφίαν. Αἱ μυθικαὶ αὗται περιγραφαὶ ἐξηγουνται, διότι ἀντίληψις περὶ τοῦ ἀύλου τῆς ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως ἐβράδυνε πολὺ νὰ ἐμφανισθῇ. Εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐμελλε νὰ γίνῃ λόγος περὶ Ἀναστάσεως εἰς τὸν Ἀρειον Πάγον (Πράξ. ιζ' 16, 34).

Αἱ κλιματολογικαὶ συνθήκαι ὑφ' ἃς διαβιοῦν οἱ ἐν τῷ Ἀδῆ κατὰ τὴν μυθολογίαν τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, εἶναι φρικώδεις. Ἰχνος φωτὸς δὲν ἐμφανίζεται. Σκότος φοβερόν, καλούμενον «ἔρεβος», βασιλεύει (Ὀδυσ. Π' 37, 57, 155, Ἰλιάδος Ο' 191). Τόπος ἀνήλιος χαρακτηρίζεται. Αὐγὴ οὐδέποτε ἐπιφαίνεται διό καὶ «ἀναύγητος» προσονομάζεται (Αἰσχύλου Προμηθεὺς δεσμώτης 1028). Ἡ τοιαύτη κατάστασις εὔρεν εἴσοδον καὶ εἰς τὴν Π.Δ. τῶν Ο'. Οὕτως ὁ Ἰῶβ ἀποκαλεῖ τὸν Ἀδῆν «γῆν σκοτεινὴν, γνοφερὰν, σκότους αἰωνίου, οὐ οὐκ ἔστι φέγγος» (Ἰῶβ Ι' 21, βλ. καὶ Ψαλ. ιζ' 7, ρμβ' 2, Ε' 5-6). «Σκότος ἐξώτερον» εἶναι τὸ μετεωρολογικὸν φαινόμενον ἐν τῷ Ἀδῆ, κατὰ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τῆς Κ.Δ. (Ματθ. η' 12, κβ' 13, κε' 30) ἢ «ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τηρούμενος» (Β' Πέτρ. Β' 17, Ἰούδα 13). Τὸ φαινόμενον υἰοθετήθη καὶ ὑπὸ τῆς Ὑμνογραφίας (τρ. 1ον Γ' ὠδ., 1ον Ε' ὠδ., Ἐγκώμια 47ον α' στάσεως Μ. Σαβ., 15ον Β' στάσεως αὐτόθι κ.ά.). «Ἐν σκότει καὶ ὑπὸ θανάτου σκιαζόμενοι» διατελοῦσι ἡμέραν καὶ νύκτα οἱ πολῖται τοῦ Ἀδου (Ψαλ. ιζ' 7, Ἡσαίου μθ' 9).

Ταῦτα πάντα ἐκτίθενται διότι οἱ ἀρχαῖοι μυθολόγοι φαντάζονται τὴν ψυχὴν ὡς ἔχουσαν τι τὸ ὑλικὸν καὶ διατελοῦσαν εἰς τόπον ὑλικὸν καὶ παριστώσιν αὐτὴν καὶ τὴν κατοικίαν της ἐπὶ τὸ ὑλιστικώτερον. Ἡ πνευματικότης τῆς ψυχῆς, ἐμελλεν νὰ διδαχθῇ ἀργότερα ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς Π.Δ. καὶ νὰ καθορισθῇ ὡς δόγμα ὑπὸ τῆς Κ.Δ.

Ἡ ψυχὴ κατὰ τὸν Ὅμηρον ἔχει τι τὸ λεπτὸν καὶ αἰθέριον, δὲν θεωρεῖται ὡς τελείως ἄυλος (Ὀδυσ. Π' 218 ἐξ.). Τελείως ἄυλος ἡ ψυχὴ θὰ κηρυχθῇ ὑπὸ τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Οὐδεμία ταξικὴ διάκρισις ἐν τῷ Ἀδῆ κατὰ τὸν Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς. Ἀπαντες εἶναι αἰχμάλωτοι, δεμένοι τὰς χεῖρας «σειραῖς» (= χονδρὰ σχοινία, καλώδια, ἀλυσίδες) καὶ τοὺς πόδας «πέδαις» διατελοῦν δηλ. «πεπεδημένοι» (πέδαι = σίδηρα δι' ὧν ἐδεσμεύοντο οἱ πόδες), ἀλυσοδεμένοι χειροπόδαρα καὶ «συνεχόμενοι» δηλ. ἔλοι μαζί, ἵνα μὴ δυνηθῇ νὰ διαφύγῃ τις. Ἡ τοιαύτη μεταχείρισις τῶν ἐν Ἀδῆ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Γρα-

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ*

Ἡ Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὸν ἀνεπίγραφον 92ον ψαλμόν, οἱ Ἑβδομήκοντα ἔθεσαν αὐτὴν τὴν ἐπιγραφὴν: «Εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατώκιστο ἡ γῆ». Καὶ ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἀνάστασιν. Κατὰ τὸ ἐπεξηγηματικὸν προοίμιον τοῦ Ζυγαβηνοῦ, ἔχει περιληπτικῶς ὡς ἐξῆς: «Ἀνεπίγραφος μὲν εἶναι κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ὁ παρὼν ψαλμὸς. Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, παρμένην ἀπὸ τὴν ἐξήγησιν τῶν Ἑβδομήκοντα τὴν ὁποίαν ἐξήγησαν ἔτσι, ὅτι ἡμέραν μὲν σαββάτου ἐνόησαν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἐνόησαμεν, ἐν τῷ προλαβόντι 91ῳ ψαλμῷ, δηλαδὴ τὴν ἡμέραν τῆς παγκοσμίου καὶ κοινῆς ἀναστάσεως· ἡμέραν δὲ προσαββάτου ἐνόησαν τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως, καθὼς αὐτὴ ἦτον προοίμιον τῆς κοινῆς καὶ παγκοσμίου ἀναστάσεως· ὅτε ἑκατοικήθη ἡ γῆ ἀπὸ τοὺς μεταπλασθέντας καὶ ἀναγεννηθέντας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Βαπτίσματος Χριστιανοῦς· πλὴν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην δὲν ἔχουν τὰ ἀκριβέστερα ἀντίγραφα».

Τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸν ψαλμόν αὐτὸν δίδει καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, μὲ τὰ ἀκόλουθα: «Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβίδ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατώκιστο ἡ γῆ· τίς οὐκ οἶδε τῶν παραδεδεγμένων τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, ὅτι τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββά-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 69 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3-5 τεύχους.

φῆν, ὅτι δηλ. τελοῦν «ἐν δεσμοῖς καὶ ἐν σκότει» (Ἡσαίου μθ' 9, Ψαλ. πς' 7, ρμβ' 2). Ἡ μεταχείρισις αὐτῆ τῶν ἐν Ἄδῃ ἀναφέρεται καὶ εἰς πολλοὺς ὕμνους Ἐκκλησιαστικὸς διὰ τὴν ἰσχύος καὶ τῆς ἀνάστασεως.

Ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα ὁ Ἄδης χαρακτηρίζεται σκληρὸς, ἀμείλικτος, οὐδενὸς φειδόμενος, ἀσπλαγγνος, ἀδάμαστος, ἀκαμπτος, ἀλύγιστος, μαῦρος, μελάγχολος, σκυθρωπὸς τὴν ὄψιν, ἀπρόσιτος εἰς τὰς δεήσεις.

του τὸ κατὰ τὸν θάνατον ἐνηργήθη μυστήριον, ἀκριβῶς κατὰ τὸν νόμον ἀκινήτου μείναντος ἐν τῷ μνήματι τοῦ ζωοποιοῦ σώματος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅτε καταφίσθη ἡ γῆ ὑπὸ τοῦ οἰκιστοῦ ἡμῶν· ὃς διὰ τοῦ καταλῦσαι τὸν καθαιρέτην τῆς ἡμετέρας οἰκήσεως, πάλιν τὸ ἐρειπωθὲν ἐξ ὑπαρχῆς ὠκοδόμησεν, ὁ δὲ καθαιρέτης ἡμῶν ὁ θάνατος ἦν, ὃν τότε κατήργησεν».

Ὁ ψαλμὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶναι αἶνος εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ Θεοῦ, ἀρχίζει οὕτω: «ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο. Ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο». Ἴδου πῶς ἐρμηνεύονται τὰ προφητικά αὐτὰ λόγια, πάντοτε στηριζομένης τῆς ἐρμηνείας εἰς τὰς Γραφὰς καὶ οὐχὶ αὐθαιρέτως, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν. Γράφει, λοιπόν, ὁ Εὐστάθιος Ζυγαβηνός: «Ὁ υἱὸς μὲν εἶναι πάντοτε Βασιλεὺς, καθὼς Θεός· δὲν ἐγνωρίζετο ὁμοῦ πάντοτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἦτον τοιοῦτος Βασιλεὺς, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, μὴ γινώσκοντες γὰρ αὐτὸν πρότερον ὡς Βασιλέα, ὕστερον μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν ἐπληροφορήθημεν ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες, ὅτι εἶναι Βασιλεὺς ὡς Θεός. τοῦτο λοιπὸν προφητεῖον ὁ Δαβὶδ λέγει: ὅτι ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν: ἤγγουν ἐγνωρίσθη, ὅτι εἶναι Βασιλεὺς· ἢ καὶ ἄλλως· Βασιλεὺς μὲν ἦτο πρότερον ὡς Θεός, ἐβασίλευσε δὲ ὕστερον καὶ ὡς ἄνθρωπος».

Ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς ἔχει ἀφορμὴν καὶ ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Κυριακὸν λόγον: «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. κη' 18). Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν β' ψαλμὸν (στ. 6) εὐρίσκομεν κάτι ἀνάλογον: «ἐγὼ δὲ κατεστάθην Βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ». Συνεπῶς ὅλαι αἱ βάσεις τῶν συλλογισμῶν εἶναι εἰλημμένοι ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ θεόπνευστοι Πατέρες οὕτως ἠρμήνευσαν τὸ κείμενον αὐτό.

Καταχωρίζομεν σχετικὴν περικοπὴν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Διπλῆ τοῦ Σωτῆρος ἡ βασιλεία· ἡ μὲν προαιώνιος· ἡ δὲ ὑπὸ ἀρχὴν· βασιλεύειν γὰρ λέγεται, καθ' ἓν μὲν σημαίνονμενον ὡς Παντοκράτωρ, καὶ θελόντων καὶ μὴ, βασιλεὺς... καθ' ἕτερον δέ, ὡς ἐνεργῶν τὴν ὑποταγὴν καὶ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν τιθεὶς ἡμᾶς, ἐκόντας δεχομένους τὸ βασιλεύεσθαι». Ὁ δὲ Μέγας Ἀθανάσιος, διὰ τῶν ἐξῆς ἐρμηνεύει: «Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀποστὰν τῆς τοῦ Θεοῦ Βασιλείας, ὑπὸ τὴν τυραννίδα γέγονε τοῦ Σατανᾶ· τούτου χάριν ἐπεδήμησεν ὁ μονογενής, ἵνα πάλιν αὐτὸ τοῖς ἰδίους ὑποτάξῃ σικήπεροις, ὃ καὶ ἐγένετο».

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Εὐστάθιος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον μὲ σαφήνειαν καὶ βάσει τὰς Πατερικὰς πηγὰς ἐρμηνεύει τοὺς ἀκολούθους στίχους «Εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο κ.λπ.» ὡς ἐξῆς: «Μὲ τὸν λόγον

τοῦτον ἐφάνερωσεν ὁ Δαβίδ τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν Θεὸν δόξαν καὶ ἐξουσίαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο ἢ καὶ ἄλλως· ἐπειδὴ ὁ Χριστός, ὅταν ἐνεκρώθη κατὰ τὴν σάρκα, δὲν εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, διὰ τοῦτο, ὅταν ἀνέστη, ἐνεδύθη εὐπρέπειαν καὶ ἀσύγκριτον τῆς ἀφθαρσίας ὠραιότητα».

Εἰς τὴν ἀκόλουθον παράγραφον ἐξηγεῖ τὸ «ἐνεδύσατο», φοβούμενος μήπως ἡ ἀνωτέρω ἐρμηνεία του δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ καλύψῃ τὸ μέγεθος τῆς οὐσίας τοῦ νοήματος, ἢ μήπως οἱ λόγοι του παρερμηνευθῶσιν. Καὶ ἐκκινῶν ἀπὸ τὴν πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους (α' 24): «Αὐγὸς γὰρ ἐστὶ Θεοῦ δύναμις», συμπληρώνει: «εἶχε μὲν γὰρ ὁ Κύριος τὴν θείαν εὐπρέπειαν καὶ τὴν θείαν δύναμιν κρυπτομένας, ὕστερον δὲ ἐφάνερωσε ταύτας, ἀφ' οὗ ἀνέβη καὶ ἀποκατεστάθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς».

Παραστατικὴν εἰκόνα τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ μᾶς δίδει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἐπέξηγῶν τὸ κείμενον αὐτὸ τοῦ ψαλμοῦ: «Σχηματίζει δὲ αὐτὸν ὁ προφητικὸς λόγος, οἷον τινα βασιλέα βασιλικὴν πανοπλίαν περιβαλλόμενον καὶ κατὰ πολεμίων ἀγωνιζόμενον· καὶ γε εἰσάγει αὐτὸν ἐνδεδυμένον δύναμιν καὶ περιεζωσμένον: δηλαδὴ κατὰ τῶν ἀσεβῶν».

Περὶ τὸν νὰ μακρυγορῶμεν. Καὶ εἰς ὅλους τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ, τοὺς ἑκατὸν πενήκοντα, εὐρίσκει ὁ μελετητὴς στίχους καὶ ἀποσπάσματα προαναγγέλλοντα τὴν οὐράνιον σωτηρίαν διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, σταυρώσεως καὶ Ἀναστάσεως.

Οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ εἶναι τὸ ἐλπιδοφόρον μῆνυμα τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας μας, ὅμως εἰς τὸν ρυθμὸν (στ. 8) διαβάζομεν: «Ἀκουστὸν ποιήσόν μοι τὸ πρῶτ' ἰδίαν σου, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα». (Μήνυσον, λέγει, καὶ φανέρωσον Κύριε — κατὰ τὸν Ζυγαβηνὸν — ὀγλήγωρα (τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ πρῶτ') ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς ἔλεος εἰς ἐμένα, ἵνα καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμῃ νὰ δοκιμάσω τὸ ἔλεός σου διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν πραγμάτων, παρηγορηθῶ μὲ μόνον τὸ μῆνυμα καὶ τὴν ὑπόσχῃς τοῦ ἐλέους σου...). Ὁ δὲ Μ. Ἀθανάσιος συνοπτικῶς γράφει: «Τὴν πρωϊνὴν ἀνάστασιν εὐχεται παραγενέσθαι Χριστοῦ, δι' ἧς ἐλεήθημεν».

Ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης γράφει ὅτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου «ἐξανάστασις» μᾶλλον λέγεται ἢ Ἀνάστασις: «Ἀνάστασις γὰρ λέγεται ἡ τῶν ἀναστηθέντων καὶ πάλιν ἀποθανόντων ἔγερσις· οἷα ἡ τοῦ Λαζάρου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀναστηθέντων· ἐξανάστασις δὲ κυρίως ἐστὶν ἡ τῶν ἀναστηθέντων καὶ μηκέτι ἀποθανόντων ἔγερσις, οἷα ἡ τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ τῶν

ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ Κόσμου ἀναστηθησομένων· ἐπὶ τούτων γὰρ ὁ Παῦλος μετεχειρίσθη τὸ ὄνομα τῆς ἐξαναστάσεως εἰπών: «Εἴπωσ καταστήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν» (Φιλιπ. γ' 11).

Αὐτά, ἐν ὀλίγοις, ὅσα προφητικῶς περὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ τῆς διὰ τῆς Ἀναστάσεώς Του σωτηρίας τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ἰδικῆς μας ἀναστάσεως διαλαμβάνονται καὶ καταμαρτυροῦνται εἰς τοὺς Δαβιδικοὺς ψαλμοὺς.

Παῦλος δέ, ὁ διαπρύσιος κήρυξ τοῦ Χριστοῦ, ἐν μεγάλῳ ἐνθουσιασμῷ καὶ μετὰ πλήρους βεβαιότητος, εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν του (ιε' 2-7) διακηρύττει: «Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφὰς καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾶ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείονες μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν, ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς Ἀποστόλοις πᾶσιν· ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη καί μοι». Καὶ καταλήγει μὲ τὰ ἐξῆς: «Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν τινες ἐν ὑμῖν ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται, εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν».

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΝΟΜΙΚΟΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσιν τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικιοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσιν τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιδικιὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΜΗΤΕΡΕΣ

ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ*

Ἡ Ξωπατέρα-Μαρκάκη πολεμώντας δίπλα εἰς τὸν ἀδελφόν της, ὅταν εἰς τὸ τέλος ἐτελείωσαν τὰ πυρομαχικά, ἐζήτησε νὰ σκοτωθῇ ἀπ' αὐτόν, διὰ νὰ μὴ παραδοθῇ εἰς τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν της. Ἡ Χαρίκλεια Δασκαλάκη μαζὶ μὲ τὸν ἡγούμενο Γαβριὴλ καὶ τὸν φρούραρχο Δημακόπουλο ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς ἡρωϊκῆς ἀμύνης εἰς τὸ Ἄρκαδι τὸν Νοέμβριον τοῦ 1866. Μὲ τὸ παιδί της καὶ ἄλλους πολεμιστὰς πολεμοῦσαν κλεισμένοι εἰς ἓνα κελλί. Ξαφνικὰ μιὰ σφαῖρα πληγώνει τὸ παιδί της. Κρύπτοντας τὸν πόνον της καὶ θέλοντας νὰ τὸ ἐνθαρρύνῃ σηκώνεται, παίρνει τὸ ὄπλο καὶ πυροβολεῖ. Μὲ ἀπίστευτο θάρρος καὶ ψυχραιμία βγαίνει ἀπὸ τὸ κελλί καὶ κάτω ἀπὸ βροχὴ ἀπὸ σφαῖρες τρέχει πρὸς τὸ πτόμα ἑνὸς Τούρκου, τοῦ παίρνει τὰ φουσίγια, ξανάρχεται καὶ τὰ μοιράζει εἰς τοὺς συμπατριώτας συμπολεμιστὰς της. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Ἄρκαδίου τὸ παιδί της κατὰ διαταγὴν τοῦ Μουσταφᾶ κατεκρεουργήθη ἐμπρὸς της. Ἡ ἰδία ἠχμαλωτίσθη, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ.

Ἄρχοντοπούλα ἀνατραφεῖσα εἰς Τεργέστην, ὅπου ἔμαθε γαλλικά, ἰταλικά, τουρκικὰ ἢ Μαντῶ Μαυρογένους, μόλις ἐπληροφορήθη περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅλη συνεκλονίσθη. Τίποτε δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὴν συγκρατήσῃ. Ἔρχεται εἰς τὴν νῆσον της Μύκονον, ὅπου ὁμοφώνως ἀνακηρύσσεται ἀρχηγὸς τῆς πολιτοφυλακῆς. Ἐξώπλισε δύο πλοῖα μὲ δικά της χρήματα καὶ κατεδίωξε τοὺς πειρατὰς, οἱ ὅποιοι ἔκανον ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Μύκονον. Ἐπειτα συνεκρότησε μικρὸν στρατιωτικὸν σῶμα καὶ ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἐκστρατείας εἰς τὴν ξηράν. Ἐφόρεσε ἀνδρικήν πολεμικὴν στολὴν καὶ ἐπολέμησε εἰς τὴν Εὐβοίαν, Πήλιον, Φωκίδα. «Ἡ ἀρχαιότης θὰ τῆς ἀφιέρωνε ναοὺς διὰ νὰ διασώσῃ τὸ παράδειγμά της λαμπρὸν καὶ θὰ τὴν ἔβλεπε σὰν θεότητα», ἔγραφεν ὁ Leon Barat εἰς ἓνα ποίημά του ἀφιερωμένον εἰς τὴν Μαντῶ. Ἐβοήθησε ἐπίσης διὰ τῶν γνωρίμων της εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ ἐνίσχυσιν φιλελληνικῆς κινήσεως εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀπηύθυνε ἔκκλησιν πρὸς γαλλίδας γνωστὰς της διὰ νὰ ἐνισχύουν μέσῳ τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου τῶν Παρισίων τὴν Ἐπανά-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 104 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

στασιν. Ἡ Ἔθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζήνης τὸ 1827 διὰ ψηφίσματος τῆς ἐχορήγησεν εἰς τὴν Μαντῶ οἰκόπεδον εἰς Ναύπλιον διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ. Ἡ γυναῖκα, ἡ ὁποία προσέφερε κολοσσιαίαν περιουσίαν διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν, δὲν εἶχε στέγην νὰ κατοικήσῃ! Ἐξῆσε ἀάμπτωχῃ ἄλλα δεκαεξέτη ἀπὸ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, συντηρουμένη ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῆς εἰς τὴν Πάρον.

Μόνη καὶ μητέρα τεσσάρων τέκνων, μετὴν φλόγα τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἐλευθερίας ἡ Δόμνα Βισβίζη, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς, συνέχισε τὸν ἀγῶνα, τιμῶσα τοιοῦτοτρόπως τὴν μνήμην του. Γίνεται καπετάνισσα, ἀναλαμβάνει τὴν διακυβέρνησιν τοῦ ἰδιοκτῆτου πλοίου τῆς καὶ περιπολεῖ τὰς ἀκτὰς τῆς Εὐβοίας. Μεταφέρει πολεμοφόδια, πολιορκεῖ τὴν Χαλκίδα καὶ κανονιοβολεῖ τὰ στενὰ κάθε φορὰ πού τουρκικὸς στόλος προσπαθεῖ νὰ τὰ περάσῃ. Ἀποφασιστικὴ, ἠρωϊκὴ, καρτερικὴ.

Ἡ λαμπρὰ διακόσμησις τοῦ πολεμικοῦ πίνακος τοῦ 1821 καθίσταται ἡ φυσιογνωμία τῆς Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας. Ἡ δόξα τῆς, ἡ ὁποία ἔφθασε μέχρι τῆς ἐκπλήκτου διὰ τὴν δρᾶσιν τῆς Εὐρώπης, ὀφείλεται εἰς πραγματικὰς πολεμικὰς πράξεις. Εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἐν μέσῳ ἑνὸς λαοῦ νησιωτῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐγνώρισαν τὴν ὑποταγὴν καὶ ἀντέταξαν πάντοτε πείσμονα ἀντίστασιν πρὸς τοὺς δυνάστας. Τὸ ὄνομά τῆς συμβολίζει ὅ,τι ὠραῖο ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἱστορία τῆς γυναικός, ἡ ὁποία ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος. Ἡ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν ἐξόρμησις τῆς Μπουμπουλίνας εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἡ ζωηρὰ τῆς ἐνέργεια εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἄργους διὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, ἐσχημάτισαν τὴν πολεμικὴν τῆς προσωπικότητα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ὁριμος πλέον, εἰς ἡλικίαν 45 ἐτῶν τότε, μετὰ ψυχικὸν δυναμισμὸν καὶ μετὰ ἀδρὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, μετὰ αὐστηρὰν καὶ ἀρρενωπὸν ἔκφρασιν, μετὰ πιστόλας καὶ σπαθὶ κρεμάμενον ἀπὸ τὸν μετάλλινον ζωστήρα τῆς, μετὰ φωνὴν συνηθισμένην νὰ διατάσῃ, μετὰ γλῶσσαν πολεμικὴν, ἀποκαλουμένην ἀπὸ ὄλους, ἀρχηγὸς καὶ στρατιώτας, «Μεγάλῃ κυρὰ» ἡ Καπετάνισσα, ἐπέβαλεν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν τὴν μορφήν τῆς ἡρωίδος. Ἡ ψυχὴ τῆς ἦτο γεμάτη ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, μῖσος πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ περιφρόνησιν γιὰ τοὺς κινδύνους. Ἐξόδευσεν τὴν περιουσίαν τῆς διὰ νὰ συντηρῇ τὰ πλοῖα καὶ τοὺς ἐπαναστάτας εἰς τὴν ξηρὰν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, ὅπου ἔχασεν καὶ τὸ παιδί τῆς,

συμμετείχεν εις τὴν ἄλωσιν τῆς Μονεμβασίας καὶ τῆς Τριπολιτσᾶς, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις. «'Ανάπλι γὰρ δὲ χαίρεσαι, γὰρ δὲ βαρεῖς παιγνίδια; Στεριάς μὲ δέρνει ὁ Πρίγκιπας, πελάγου ἢ Μπουμπουλίνα». Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου ὄρθῃ εἰς τὸ καράβι τῆς, ἄφοβη κι' ἀτρόμητη δείχνει εἰς τοὺς ναύτας τὰ ὀχυρώματα τοῦ Ναυπλίου καὶ διατάσσει πῦρ κατὰ τῶν φρουρίων.

Ἄτελείωτος θὰ ἦτο ἡ ἀπαρίθμησις μεμονωμένων καὶ ὁμαδικῶν παραδειγμάτων, διότι ἀτελείωτα εἶναι τὰ πλήθη ἐπωνύμων καὶ ἄνωνύμων ἡρωϊδων, αἱ ὁποῖαι ἐλάμπρυνον διὰ τῆς δράσεώς των τὴν Ἐπανάστασιν. Θὰ περιορισθῶμεν ὅμως νὰ θίξωμεν ἕν μόνον σημεῖον ἀκόμη, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Ἑλληνίς δρᾷ καὶ διὰ τῆς ὄρθῆς κρίσεώς της καὶ τῆς εἰλικρινοῦς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης, ἄνευ προσωποληψιῶν καὶ ἀντεγκλήσεων, ἐπεμβαίνει σωτηρίως διὰ τὴν πατρίδα.

Εἰς τὰς ἐμφυλίους διαμάχας Κολοκοτρώνη-Κουντουριώτη, ἡ γυναῖκα τοῦ Νικηταρά, προσκληθεῖσα νὰ λάβῃ θέσιν ὑπὲρ τοῦ δευτέρου εἰς βᾶρος τοῦ Κολοκοτρώνη, ἔστειλε τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν. «'Εκλαμπρότατε Πρόεδρε κύριε Γεώργιε Κουντουριώτη. Εἶναι δύσκολον νὰ σᾶς παραστήσω τὴν λύπην τῆς ψυχῆς ὅπου ἐδοκιμάσαμεν ὅλοι οἱ εὐαίσθητοι πατριῶται, ὅταν ὀφθαλμοφανῶς εἶδομεν ἀναμμένον τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰς τοὺς κόλπους τῆς πατρίδος μας καὶ Χριστιανοὺς Ἑλληνας νὰ σκοτώνουν ἀσπλάγχως τοὺς ἀδελφούς των Χριστιανούς. Καὶ ἂν ἀφήσω εἰς ἀληθμονησίαν τὴν τιμὴν τοῦ αἵματος καὶ οἰκείους ἀγῶνας μεθ' ὧν ἐξηγοράσθη ἡ ἐλευθέρα αὕτη γῆ, τὴν ὁποίαν τολμᾷ νὰ ξαναβάφῃ σήμερον μὲ αἷμα ἀθῶον ὁμογενῶν ἢ ραδιουργία τινῶν, δὲν ἠμπορῶ κατ' οὐδένα τρόπον οὔτε ἐγὼ οὔτε ἄλλος καλὸς πατριώτης νὰ παραβλέψωμεν τὰ πικρὰ δάκρυα τοσοῦτων πτωχῶν φαμιλιῶν ταναλιζομένων ἀπὸ τόσας δυστυχίας, πενίαν, πείναν ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς φόβους καὶ περιπλέον ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν ὅπου τοὺς ἐμπνέει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Ἐκλαμπρότητα ἵνα λάβῃ οἶκτον φιλανθρωπίας καὶ νὰ ἀπαντηθῇ αὕτη ἡ κακὴ ἀρχὴ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου... Ἄλλῃως τολμῶ νὰ σᾶς εἶπω ὅτι ἂν ἀκολουθῇ πεισματωδῶς τὸ πρᾶγμα, κοντὰ ὅπου δυσκόλως θέλετε ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ, θέλετε λυπήσει πρὸς τοὺς τοῦτους καὶ ὅλους ἡμᾶς τοὺς φίλους σας, τοὺς ὁποίους καταταράττει νὰ βλέπωμεν νὰ χύνεται ἀδίκως τὸ αἷμα τῶν ἀπλῶν ἀδελφῶν μας...».

(Συνεχίζεται)

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ*

Ἡ γνωριμία μὲ τὴν βυζαντινὴ ἁγιογραφία δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἐκπλήρωση γνωσιολογικοῦ χρέους. Καλύπτει βαθύτερες πνευματικὲς ἀνάγκες. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος φοβερὰ τσακισμένος ἀπὸ τὴν ταχύτητα καὶ τὸ ἄγχος, ἀναζητᾷ κάτι οὐσιαστικώτερο γιὰ νὰ καλύψῃ τὸ χάσμα ποῦ δημιούργησε ἡ φρενίτιδα τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὁ μυστικὸς κόσμος τῆς βυζαντινῆς ἁγιογραφίας ἔχει πολλὰ νὰ τοῦ δώσῃ σ' αὐτὴν τὴν ἀναζήτηση. Ἀκριβῶς γιὰτὶ ἡ ἁγιασμένη αὐτὴ Τέχνη ἔχει μεταφυσικὲς καὶ ὑπαρξιακὲς προεκτάσεις. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀναβίωσή της στὶς μέρες μας. Ὅχι μόνον στὸν ἑλλαδικό, ἀλλὰ σὲ ὁλόκληρο τὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο. Καὶ πέρα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς χώρους. Σὲ παγκόσμια κλίμακα.

Κρυστάλλινη πηγὴ γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση, ἡ Βυζαντινὴ Ἅγιογραφία! Ἡ ἐπιστροφή στὶς πηγές εἶναι μιὰ πραγματικότης σήμερα. Κυρίως γιὰ τὴν σύγχρονη Θεολογικὴ σκέψη καὶ Λειτουργικὴ ζωὴ. Ἔτσι, ἡ διείσδυση στὸν μυστικὸ κόσμον τῶν εἰκόνων γίνεται ἐπιτακτικώτερη. Γιὰ ὁποιοδήποτε σκεπτόμενον σημερινὸ ἄνθρωπον. Τοῦ δημιουργεῖ προσβάσεις σὲ ἄλλα ἐπίπεδα ζωῆς.

Θετικὴ συμβολὴ σ' αὐτὴν τὴν κατεύθυνση ἀποτελεῖ ὁ δεῦτερος τόμος τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Χρήστου Γ. Γκότση «Ὁ Μυστικὸς κόσμος τῶν βυζαντινῶν εἰκόνων», ποῦ κυκλοφόρησε φέτος ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας», ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁ πρῶτος τόμος. Δὲν πρόκειται γιὰ τεχνοκριτικὰ σημειώματα, ἀλλὰ γιὰ οὐσιαστικώτερον προσέγγισιν τοῦ μυστικοῦ αὐτοῦ κόσμου. Στόχος τοῦ συγγραφέα εἶναι νὰ δημιουργήσῃ προσβάσεις στὸν ἀναγνώστη. Καὶ ὄχι νὰ τοῦ ἀναλύσῃ τὴν βυζαντινὴ ἁγιογραφία. Πρᾶγμα ποῦ πετυχαίνει ἀπόλυτα. Ὁ ἀναγνώστης κατορθώνει νὰ διεισδύσῃ σὲ ἓνα χῶρον μὲ ἔντονη μεταφυσικὴ καὶ ὑπαρξιακὴ οὐσία. Καὶ νὰ ἀνοίξῃ τὶς ἀπαραίτητες διαβάσεις γιὰ τὴν προσωπικὴν του πνευματικὴν ζωὴν.

*

Δὲν ξέρω ἂν εἶναι πάντοτε σκόπιμη ἡ κριτικὴ παρουσίαση ἐκείνων τῶν βιβλίων ποῦ τὸ πνευματικὸν τους δυναμικὸν τὰ τοποθετεῖ πέρα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα ἐπίπεδα. Καὶ μάλιστα ὅταν ἔχουν κρυστάλλινη διατύπωση, ἔτσι ποῦ νὰ μὴν παρουσιάζουν κενὰ ἢ ἐρμηνευτικὰς ἀνάγκες.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 73 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3-5 τεύχους.

Πολύ φοβάμαι πώς ή όποια κριτική παρουσίαση, δέν μπορεί νά καθρεφτίση αὐτούσιο τὸ πνευματικὸ δυναμικὸ τους. Ὑπάρχει μάλιστα καί τὸ ἐνδεχόμενον γιά μιὰ κάποια ἀμβλυνση, πού ὅπωςδὴποτε ὀδηγεῖ σέ ἀποδυνάμωση.

Ἀντίθετα, ή ἀμεση ἐπαφή μ' αὐτὰ τὰ βιβλία εἶναι ὁ καλλίτερος τρόπος νά γευθῆ κανεῖς ὀλόκληρη τὴν πνευματικὴ τους πανδαισία. Χρέος λοιπὸν τῆς κριτικῆς εἶναι νά τὰ ὑποδείξη καί νά τὰ ὑπογραμμίσῃ.

Ἐνα τέτοιο βιβλίον εἶναι καί τὸ «Περὶ ἐπιμελείας ψυχῆς» τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, πού κυκλοφόρησε πρόσφατα ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» καί περιλαμβάνει ἕνδεκα βαθυστόχαστες καί θεμελιακὲς ὁμιλίες τοῦ Ἁγίου.

Τὸ βιβλίον πρωτοκυκλοφόρησε στὰ 1894 «δαπάναις τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Λαμιέων εἰς 1500 ἀντίτυπα, ὅπως διανεμηθῆ δωρεὰν πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν», καθὼς μᾶς πληροφορεῖ ὁ πρόλογος στὴν πρώτη ἐκείνη ἔκδοση. Κι ὅμως, ἔχει τέτοια ἀμεσότητα γιά τὴν ἐποχὴ μας, πού θὰ νόμιζε κανεῖς πὼς εἶναι γραμμένο εἰδικὰ γιά τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο. Τὸν ἄνθρωπο πού «εἶναι ἠθικῶς ἐλεύθερος νά ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα εἰς ζωὴν καί εἰς θάνατον· ἀλλ' ἠθικὴ ἐλευθερία εἶναι τὸ ἐκτείνειν εἰς μόνην τὴν ζωὴν». Κάτι πού ξεχνάει ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, γι' αὐτὸ τυλίγεται μέσα στὸ ἄγχος καί τὴν καταλυτικὴν μαρτυρίαν τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ξεχνάει πὼς «ὁ ἠθικῶς ἐλεύθερος ὀφείλει νά ἀποβῆ ἅγιος». Νά γίνῃ τὸ νεῦρον τῆς κοινωνίας, πού δέν θὰ πλανᾶται, «ἐν τῇ ἐπιζητήσει τοῦ ἀγαθοῦ», ἀλλὰ θὰ βιώνῃ τὴν ἀλήθειαν.

Ὅμως αὐτὸ μόνον μὲ τὴν βίωση «τῆς ἀληθοῦς» καί ὄχι «ψευδωνύμου ἐλευθερίας» μπορεῖ νά τὸ κατορθώῃ ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος. Ἐκείνης τῆς ἐλευθερίας πού πηγάζει ἀπὸ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε «κατ' εἰκόνα» Θεοῦ. Καί «ὡς εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος δέον νά εἶναι ὄν αὐτοσυνείδητον, ἐλεύθερον καί αὐτεξούσιον».

Αὐτὸ τὸ τεράστιον καί θεμελιακὸν γιά τὴν ἀνθρώπινον ὑπόστασιν θέμα, καί εἰδικώτερα γιά τὴν πορεία τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, ἀναλύει στὶς 11 αὐτὲς ὁμιλίαις τοῦ Ὁ Ἁγίου Νεκταρίου.

Η ΣΚΕΠΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ *

Ἡ Θεοτόκος

στήν Ὁρθόδοξη ἀγιογραφία.

Ὁ Αὐγούστος εἶναι ὁ μήνας ὁ ἀφιερωμένος στήν Ὑπεραγία Θεοτόκο. Ἡ ἑορτή τῆς Κοιμήσεως καί τὰ «Ἐνεαήμερα» δίνουν τόν τόνο καί τὸ χρῶμα σ' ὀλόκληρο τὸν μῆνα, πού ἰδιαίτερα γιά τοὺς Ἕλληνας, συνδέεται καί μέ τόσα ἄλλα ἱστορικά γεγονότα ἀπὸ τὴν ἐθνική καί προσωπική τους ζωή.

Ἄλλα καί ἄλλες εὐκαιρίες λατρευτικῆς καί ἑορταστικῆς εἶναι ἀφιερωμένες στὴ Θεοτόκο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας.

Σ' Ἀνατολή καί Δύσει ὑπάρχουν μεγάλα προσκυνηματικά κέντρα, πού στίς διάφορες ἱστορικές περιόδους ἀποδίδουν τὴν πρέπουσα τιμὴ πρὸς τὴν Μητέρα, τὴν Εὐαγγελίστρια, τὴ Μυρτιδιώτισσα, τὴ Φανερωμένη... τὴν «τῶν οὐρανῶν ὑψηλότεραν ὑπάρχουσαν, καί τῶν χερουβείμ ἐνδοξότεραν καί πάσης κτίσεως τιμιωτέραν...»

*

Ναοὶ καί ἄλλοι ἱεροὶ χῶροι στὴ Βασιλεύουσα, στὴ Συρία, στὴν Ἐφεσο, στὸ Σινᾶ, στὴν Κύπρο καί σ' ἄλλες πολιτεῖες τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς εἶναι ἀφιερωμένοι στὴν Παναγία μέ ἀπεικονίσεις καί πλούσιες παραστάσεις ἀπὸ τὴν ἐπίγεια ζωὴ τῆς Θεοτόκου.

Στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο ὅμως, οἱ προσωπιές καί οἱ διάφοροι ναοὶ εἶναι ἀναριθμητοὶ! Κάθε γωνιά τῆς Ἑλληνικῆς γῆς τιμᾷ μέ μεγάλο θρησκευτικὸ πάθος τὴ Μητέρα τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Τῆνος, ὁ Μυστράς, ἡ Πάρος, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Πελοπόννησος, ἡ Αἴγινα, τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὸ Μέγα Σπήλαιο, ἡ Καστοριά ἔχουν ὀνομαστοὺς ναοὺς τῆς Μεγαλόχαρης.

Χέρια εὐλαβικά. Ψυχῆς συγκινημένες ἀπὸ τὴν πάναγνη μορφή τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ δημιούργησαν ἔργα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 106 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

μνημειακῆς τέχνης, πού κρατοῦν σήμερα τὴν εἰκονογραφικὴν παράδοσι καὶ τὸ λειτουργικὸ βᾶθος τῆς Ὁρθοδοξίας.

Παντοῦ, στὸ χῶρο τῆς Ὁρθοδοξίας, δὲν ὑπάρχει ἁγιογράφησι, ποίησι, μουσικῇ, τέχνῃ ἢ θρησκευτικῇ ζωῇ, πού νὰ μὴν ἀναφέρεται καὶ στὴν Παναγία. Πού νὰ μὴν ἀκούγεται τὸ ὄνομα τῆς «Μητέρας τῆς Ζωῆς», πού γιὰ τοὺς χριστιανούς εἶναι Προστασία καὶ Σκέπη, τεῖχος ἀπροσμάχητο, βοήθεια καὶ καταφύγιο τοῦ κόσμου.

«Προστασίαν καὶ Σκέπην ζωῆς ἐμῆς τίθιμι, σὲ Θεογεννήτορ Παρθένε· σύ με κυβέρησον πρὸς τὸν λιμένα σου, τῶν ἀγαθῶν ἡ αἰτία, τῶν πιστῶν τὸ στήριγμα, μόνῃ πανύμνητε...»

*

Στὴν πλουσιωτάτῃ ὀρθόδοξῃ ἁγιογραφικῇ παράδοσι, πού συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας ἀπὸ δοκίμους ἁγιογράφους, πάρα πολλοὶ εἶναι οἱ εἰκονογραφικοὶ τύποι τῆς Θεοτόκου. Ἡ βυζαντινὴ τέχνῃ ἀπεικόνισε ὀλόκληρο τὸν κύκλο τῆς προσωπικῆς ζωῆς της μὲ χαρακτηριστικὰ παραστάσεις ἀφθάστου ὁμορφιάς, καλλιτεχνικῆς ἀξίας καὶ λειτουργικοῦ μεγαλείου.

Τὸ δογματικὸ καὶ θεολογικὸ περιεχόμενον τῶν εἰκόνων αὐτῶν, πού βρίσκονται φυλαγμένες σ' ὅλο τὸν κόσμο, ἀναλύεται διαρκῶς καὶ ἱστορεῖται ἡ σημασία τῆς κάθε λειτουργικῆς πτυχῆς τοῦ εἰκονιζομένου θέματος.

*

Ἡ Δεομένη Παναγία εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραῖα θέματα, σύμβολο τῆς δεομένης χριστιανικῆς ψυχῆς. Ὁ τύπος αὐτὸς τῆς Θεοτόκου ἐπικρατεῖ πολὺ στὶς βυζαντινὰς περιόδους καὶ συνηθίζεται στὶς σκηνές τοῦ Παραδείσου καὶ σὲ μερικὰς παραστάσεις τῆς Ἀναλήψεως.

Ἡ Ἐλεοῦσα ἢ Γλυκοφιλοῦσα εἶναι ἀπὸ τὰ γνωστά θέματα τῆς ὀρθοδόξου ἁγιογραφίας. Εἰκονίζει τὴ Θεοτόκο νὰ φέρῃ μὲ στοργὴ τὸ μικρὸ Ἰησοῦ στὴν ἀγκυλιά της καὶ μ' ἓνα μελαγχολικὸ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ γλυκὸ τρόπο, νὰ ἀκουμπᾷ στὸ πρόσωπο τοῦ βρέφους. Τὰ μουσεῖα καὶ οἱ διάφορες συλλογὲς φιλοξενοῦν πολὺ ἐνδιαφέρουσες εἰκόνες τῆς Παναγίας Ἐλεούσης, πού ἡ ἁγιογράφος της ἀνάγεται στὴν παλαιοχριστιανικὴ ἐποχὴ.

Προσφιλέστατος επίσης στην ὀρθόδοξη τέχνη εἶναι καὶ ὁ τύπος τῆς Πλατυτέρας. Εἰκονίζεται συνήθως στὴν Κόγχη τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τῶν ὀρθοδόξων ναῶν ὄρθια, ὀλόσωμη ἢ καθισμένη σὲ θρόνο, κρατώντας στὴν ἀγκυλιά της τὸ Θεῖο Βρέφος. Ὁ χαρακτηρισμὸς της ὀφείλεται στὴ δεσπύζουσα μορφή της, ὡς «Πλατυτέρας τῶν οὐρανῶν»:

*«Τὴν ὑψηλοτέραν τῶν οὐρανῶν καὶ καθαρωτέ-
τεραν λαμπηδόνων ἡλιακῶν, τὴν λυτρωσαμένην
ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας, τὴν Δέσποιαν τοῦ κόσμου,
ὑμνοῖς τιμήσωμεν».*

*

Πλούσιο, ἐξάλλου σὲ μεγάλης ἀξίας ἀπεικονί-
σεις τῆς Θεοτόκου εἶναι ἰδιαίτερα τὸ "Ἅγιον Ὅρος. Κυρίαρχη
μορφή στὶς Μονὲς καὶ στὶς σκῆτες βρίσκεται ἡ Μαρία Θεο-
τόκος. «Περιβόλι τῆς Παναγίας» ἀποκαλεῖται ἡ Μοναστι-
κὴ Πολιτεία τοῦ Ἁθῶνα καὶ εἶναι μεγάλης ἱστορικῆς καὶ
καλλιτεχνικῆς ἀξίας οἱ εἰκόνες ποὺ βρίσκονται ἐκεῖ, αἰῶνες
τώρα.

Τὸ «Ἄξιόν ἐστιν» ἀποτελεῖ μιὰ ἰδιαίτερη προ-
σωνυμία τῆς Παναγίας. Ἐκφράζεται παραστατικώτατα ἀπὸ
τὸ γνωστὸ μεγαλυνάριο: «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρί-
ζειν σὲ τὴν Θεοτόκον». Ἡ εἰκόνα αὐτὴ ἀνήκει στὴ Μονὴ
τοῦ Ἁγίου Ὁρους Πρωτᾶτον καὶ εἰκονίζει τὴ Θεοτόκο
Βρεφοκρατοῦσα στὸ κέντρο καὶ τριγύρω, σὲ μικρὰ εἰκονί-
δια, τὶς σφραγίδες τῶν εἴκοσι Μονῶν τοῦ Ἁθῶνα.

Κατὰ τὴν παράδοσι, τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου
στὸ ναὸ ἔγιναν, ὅταν ἀκόμα ἡ Μαρία ἦταν τριῶν χρονῶν.
Ὁ ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας ὑποδέχτηκε τὴ Μαρία μπροστὰ στὸ
θυσιαστήριον μαζί μὲ τοὺς γονεῖς της καὶ τοὺς φίλους τοὺς
ποὺ συνόδευαν μὲ ἀναμένες λαμπάδες.

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου εἶναι παλαιό-
τατο θέμα στὴ Χριστιανικὴ τέχνη. Τὸ γνωρίζουμε ἕδη ἀπὸ
τὸν 5ον αἰῶνα σὲ ψηφιδωτὰ καὶ φορητὲς εἰκόνες. Εἶναι ἡ
παράστασι, ὅπως ἀκριβῶς ἀναφέρεται στὰ βιβλία τῆς Και-
νῆς Διαθήκης, ὅταν ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ κάλεσε τὴ Μαρία
στὸ μεγάλο ρόλο της: «Χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ κύριος μετὰ
σοῦ...»

*«Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις
Ἑγίστου ἐπισκιάσει σοι... καὶ τὸ γεννώμενον
ἅγιον Υἱὸς Θεοῦ...»*

Ἡ Γέννησι ἐξάλλου εἶναι ἀπὸ τὰ σημαντικώ-
τερα θέματα τῆς ὀρθοδόξου ἀγιογραφίας μας. Συγκινεῖ βα-
θύτατα γιατί με τὴν Σάρκωσι καὶ τὴν ἀγία μητρότητα ἡ
Θεοτόκος ἐγινε ἡ «γέφυρα ἡ μετάγουσα ἀπὸ γῆς πρὸς οὐ-
ρανόν». Οἱ μεγαλύτεροι ἀγιογράφοι καὶ ζωγράφοι σ' Ἀνα-
τολή καὶ Δύσι ἀπεικόνισαν τὴ Γέννησι τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὀνο-
μαστοὶ ὑμνογράφοι, ἀπὸ τὸν 6ο ἕδη αἰῶνα, ὕμνησαν τὴ Θεο-
μήτορα καὶ τὸ Θεῖο Βρέφος μέσα στὴ Φάτνη.

Τὴν Ὑπαπαντὴ ἡ Ἐκκλησία μας γιορτάζει στὶς
2 Φεβρουαρίου. Πανηγυρίζει τὸ γεγονός πού ἡ Θεοτόκος
φέρει στὰ χέρια της τὸ ἅγιο Παιδί πρὸς τὸν πρεσβύτεν Συ-
μεῶν, γιὰ νὰ τὸ εὐλογήσῃ. Εἶναι μιὰ παράστασι ἀπὸ τὶς πιὸ
προσφιλεῖς στὴν ὀρθόδοξη τέχνη, πού ἰδιαίτερα συγκινεῖ τὶς
μητρικὲς ψυχές.

Ἄρκετοὶ ναοὶ στὸν τόπο μας εἶναι ἀφιερωμένοι
καὶ στὴ Ζωοδόχο Πηγῇ. Τὸ θέμα εἶναι παρμένο ἀπὸ μιὰ πα-
λιὰ ἱαματικὴ Πηγῇ πού βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς
Κωνσταντινουπόλεως, κοντὰ στὴ Σηλυβρία. Μνημονεύεται
ἕδη ἀπὸ τὸν 5ον αἰῶνα, ὅταν ὁ Λέων ἀπὸ τὴ Θράκη ἀνήγειρε
ναὸ στὴν πηγῇ αὐτῇ, πρὸς τιμὴ τῆς Θεοτόκου. Στὴν ὑμνο-
γραφία μας ἡ Παναγία ἀναφέρεται ὡς «τοῦ ζῶντος ὕδατος
Πηγῇ ἀκένωτος», ὅπου οἱ πιστοὶ προστρέχουν («...ἀγιασμόν
ἀρρόμενοι γλυκόρροον») γιὰ νὰ θεραπεύσουν κάθε ψυχικὸ καὶ
σωματικὸ νόσημα.

Ἡ Σταύρωσι ὅμως τοῦ Θεανθρώπου ἀποτελεῖ
τὶς πιὸ ὀδυνηρὲς στιγμὲς τῆς ζωῆς τῆς Θεοτόκου. Μαζὶ με
τὶς ἄλλες γυναῖκες τοῦ Εὐαγγελίου, πού αἰσθήκειςαν παρὰ
τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ Μητέρα Παναγία ἀντιμετωπίζει
με σπαραγμό, ἀλλὰ καὶ καρτερία τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς
Σταυρώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱοῦ της.

Στὴ Σταύρωσι, ἀπὸ τὸ θαυμάσιον ψηφιδωτὸ τῆς
Μονῆς Δαφνίου, ἡ Θεοτόκος ἀγιογραφεῖται ἀπὸ τὸν καλλι-
τέχνη μ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ, πού τόσο ζωντανὰ
ψάλλονται στὴν Ἀκολουθία τῶν Παθῶν.

*«Ἐπὶ ξύλου βλέπουσα κρεμάμενον Χριστὸν σὲ
τὸν πάντων κτίστην καὶ Θεόν, ἡ σὲ ἀσπύρως
τεκοῦσα ἐβόα πικρῶς, Υἱέ μου, πού τὸ κάλ-
λος ἔδν τῆς μορφῆς σου;».*

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

281. Διατί κατά τήν ἀκολουθίαν τῶν Α' Χαιρετισμῶν ἀναγινώσκειται εὐαγγέλιον, ἐνῶ κατά τὰς ἄλλας ὄχι; Ἔχει καμμίαν σχέσιν τὸ εὐαγγέλιον αὐτὸ πρὸς τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου καὶ τὰ κόλυβα («καρπὸν... καρπὸν πολὺν») ἢ πρὸς τοὺς Χαιρετισμούς; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Χ.Γ.).

Τὸ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα, ποὺ διαβάζεται κατὰ τήν ἀκολουθίαν τῶν Α' Χαιρετισμῶν (Ἰωάν. 15, 1-7), δὲν ἔχει καμμία σχέ-

Ἄλλὰ τῇ μεγαλύτερῃ ἐξάπλωσι στὴν ὀρθόδοξη τέχνη ἔχει τὸ θέμα τῆς Κοιμήσεως, ποὺ τόσο πανηγυρικὰ γιορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας κάθε χρόνο. Ἐδῶ, ἡ Παρθένος Μαρία εἰκονίζεται ξαπλωμένη νὰ «κοιμᾶται» καὶ γύρω της, μὲ καταφανῆ ὀδύνη, νὰ παραστέκουν «ἐκ περάτων συναθροισθέντες ἀπόστολοι» μὲ τὸν Πέτρο κορυφαῖο ἀριστερὰ τῆς κεφαλῆς της καὶ τὸν Παῦλο στὰ πόδια της.

Ὁ λαὸς συγκινεῖται βαθύτατα ἀπὸ τὴν τελευταία αὐτῇ στιγμή τῆς ἐπιγείας ζωῆς τῆς Μαρίας Θεοτόκου. Οἱ ἀγιογράφοι, οἱ ὑμνογράφοι καὶ ὅλοι οἱ καλλιτέχνες τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, ἔχουν δώσει ἀφθάστου μεγαλείου ἔργα. Γιατὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποὺ ἡ Θεοτόκος μετέστη πρὸς τοὺς οὐρανοὺς βρίσκεται πλάι στὸν Υἱὸ της καὶ Θεὸ γιὰ νὰ μεσολαβῇ ὑπὲρ τῶν «ἀπηλπισμένων» καὶ ὅσων ἐπικαλοῦνται τῇ μεσολαβήσει της γιὰ κάποια ἰκεσία ἢ παράκλησί τους.

«Σὲ τὴν ἀγνήν, σὲ τὴν Παρθένον καὶ ἄσπιλον, μόνην φέρω τεῖχος ἀπροσμάχητον, καταφυγὴν, σκέπην κραταιάν, ὄπλον σωτηρίας. Μὴ μὲ παρίδης τὸν ἄσωτον; ἐλπίς ἀπηλπισμένων, ἀσθενῶν συμμαχία, θλιβομένων χαρὰ καὶ ἀντίληψις».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

σι μὲ τὸν ἅγιο Θεόδωρο τὸν Τήρωνα καὶ τὰ κόλυβα, οὔτε μὲ τοὺς Χαιρετισμοὺς, οὔτε ἀκόμη, ἂν θέλωμε νὰ μιλήσωμε μὲ ἀκρίβεια, καὶ μὲ τὸ ἀποδείπνο. Ἡ ἐπανάληψις τῆς λέξεως «καρπός» (στίχ. 2,4,5), ποῦ θὰ ὑπέθετε κανεὶς ὅτι θὰ ὑπεδήλωνε κάποια σχέσι τῆς περικοπῆς αὐτῆς πρὸς τοὺς εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θαύματος τοῦ ἁγίου Θεοδώρου προσφερομένους ὑπὸ τῶν πιστῶν «καρπούς», δηλαδὴ τὸν σίτο — τὰ κόλυβα, εἶναι ἐντελῶς τυχαία. Ἐξ ἄλλου στὴν περικοπῇ «καρποὶ» ἐνοοῦνται οἱ καρποὶ τῆς ἀμπέλου, δηλαδὴ τὰ σταφύλια, ἐφ' ὅσον σ' αὐτὴ γίνεται σαφῶς λόγος γιὰ ἄμπελο καὶ κλήματα. Πρὸς τοὺς Χαιρετισμοὺς καὶ πάλι δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη σχέσι, γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο, ὅτι καὶ οἱ ἄλλες ἀκολουθίαι τῶν Χαιρετισμῶν θὰ ἔπρεπε κατ' ἀναλογίαν νὰ ἔχουν εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα, ἐνῶ, ὡς γνωστόν, δὲν ἔχουν, καὶ γιὰ τὴν ψαλμωδίαν τῶν Χαιρετισμῶν κατὰ τὴν Παρασκευὴν εἶναι πολὺ μεταγενεστέρα ἀπὸ ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀναγνωσμάτων αὐτῶν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων κωδίκων. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἀποδείπνων ἢ σχέσις τῶν ἀναγνωσμάτων αὐτῶν εἶναι ἐντελῶς συμπτωματικὴ.

Ἡ περικοπὴ τῆς Παρασκευῆς τῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἀποτελεῖ τὴν τελευταία μικρὰς σειρᾶς πέντε περικοπῶν, ποῦ φέρουν τὸν γενικὸν τίτλον — τυπικὴ διάταξι — «Εὐαγγέλια ἀναγνωσκόμενα εἰς τὰς παννυχίδας τῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν». Σήμερα διαβάζονται στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας τοῦ μεγάλου ἢ τοῦ μικροῦ (τὴν Παρασκευὴν) ἀποδείπνου τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, ἀμέσως μετὰ τὴν σειρά τῶν εὐχῶν «Ἄσπιλε, ἀμόλυντε...» κλπ. καὶ πρὸ τῆς εὐλογίας τῆς εὐχῆς τῆς κεφαλοκλισίας τῆς ἀπολύσεως. Ἡ λειτουργικὴ αὐτὴ θέσις τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος δείχνει ὀφθαλμοφανῶς, ὅτι δὲν ἔχει ὀργανικὴ σύνδεσι καὶ κανονικὴ ἔνταξι μέσα στὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀποδείπνου, ἀλλὰ παρεμβάλλεται σ' αὐτὴ κατὰ πολὺ ἀσύνδετο καὶ ἐξωτερικὸν τρόπον. Ἀντιθέτως ἡ ἀνάγνωσις τῶν εὐαγγελικῶν αὐτῶν περικοπῶν εἶναι ὀργανικῶς διηρθρωμένη στὸ λειτουργικὸν πλαίσιον μιᾶς ἄλλης παλαιᾶς ἀκολουθίας, ποῦ σήμερα ἔχει περιπέσει σὲ ἀχρηστία. Πρόκειται γιὰ τὴν ἁσματικὴν ἀκολουθίαν τῆς παννυχίδος, ποῦ ἐτελεῖτο στωὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς τοῦ βυζαντινοῦ κράτους πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς μοναχικῆς Ἱεροσολυμιτικῆς ἀκολουθίας τοῦ ἀποδείπνου. Αὐτὴ ἐτελεῖτο ἀρχικῶς τὸ ἑσπέρας ὅλων τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔτους. Ἀργότερα ἡ τέλεσις τῆς περιωρίστη μόνον στὶς μεγάλας ἑορτές, τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν καὶ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα. Τελικῶς διετηρήθη στὴν κατανυκτικὴν μορφήν κατὰ τὴν πέντε πρῶτες ἡμέρας τῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν. Τῆς πράξεως αὐτῆς ὑπόλειμμα εἶναι ἡ

σειρά τῶν εὐαγγελικῶν περικοπῶν, πού διεσώθησαν στὰ ἐν χρήσει λειτουργικά μας βιβλία, στὰ Εὐαγγέλια, καί πού ἡ ἀνάγνωσίς ταν διατηρήθη στήν παράλληλο μέ τήν παννουχίδα μοναχική ἀκολουθία τοῦ ἀποδείπνου. Ἡ ἁσματική παννουχίς δὲν εἶναι ὀλονύκτιος ἀκολουθία, ὅπως τὸ ὄνομά της θὰ μᾶς παρέσυρε νὰ ὑποθέσωμε, ἀλλὰ μικρὰ σχετικῶς ἀκολουθία, ἡ τέλεισις τῆς ὁποίας δὲν διαρκεῖ περισσότερο ἀπὸ μία ὥρα. Ἡ παννουχίς μέ ἄλλους λόγους ἦταν μία ἐσπερινή ἀκολουθία, πού ἐτελεῖτο μετὰ τὸ δεῖπνο, σὰν εἶδος μικρᾶς ἀγρυπνίας, ἕνα ἐνοριακὸ ἀπόδειπνο, πού εἶχε μέ τὸ μοναχικὸ μέγα ἀπόδειπνο καί ἀρκετὰ τὰ κοινά, ὅπως τὸν 90ὸ ψαλμὸ («Ὁ κατοικῶν ἐν βοήθειά τοῦ Ὑψίστου...»), τὸν ὕμνο «Ἡ ἀσώματος φύσις...» κ.λπ. Ἦταν λοιπὸν φυσικὸ, ἡ ἀκολουθία πού ἀντικατέστησε στὶς ἐνορίες τὴν ἁσματικὴν παννουχίδα νὰ διατηρήσῃ καί ὀρισμένα στοιχεῖα της, ὅπως συνέβη ἐν προκειμένῳ μέ τὰ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα. Παράλληλο φαινόμενον ἔχομε στήν διατήρησι τοῦ ἀναγνώσματος τῆς ἁσματικῆς τριθέκτης στήν μοναχικὴ ὥρα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἀκόμη καί τῶν εὐχῶν τοῦ ἁσματικοῦ ἐσπερινοῦ καί ὄρθρου στὶς ἀντίστοιχες μοναχικὰς ἐν χρήσει σήμερα ἀκολουθίας.

Τὰ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα τῶν ἀκολουθιῶν τῆς παννουχίδος τῆς Α' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἔχουν ὡς κοινὸ θέμα τὴν προσευχή, πού εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ θέματα τῆς περιόδου τῆς Τεσσαρακοστῆς. Ἡ ἐν λόγῳ περικοπὴ ἐπελέγη προφανῶς γιὰ τὴν τελικὴ φράσι της «ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσασθε καί γενήσεται ὑμῖν» (στίχ. 7). Αὐτὸ μᾶς ἐπιβάλλει νὰ συναγάγωμεν ὡς λόγο προτιμήσεώς της ἡ συγκριτικὴ της ἐξέτασις πρὸς τίς ἄλλες τέσσαρες προηγούμενες περικοπές, πού προωρίζοντο γιὰ τίς παννουχίδες τῶν ἄλλων ἡμερῶν τῆς Α' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν: Λουκ. 21,8-36 (στίχ. 36). Ματθ. 6,1-13 (στίχ. 5-13). Μάρκ. 11,22-26 καί Ματθ. 7,7-8 (στίχ. 24-26 καί Ματθ.). Ματθ. 7,7-11 (ὅλοι οἱ στίχοι) καί Ἰωάν. 15,1-7 (στίχ. 7).

Φ.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καί «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΤΟ ΤΕΝΤΩΜΕΝΟ ΤΟΞΟ

« Ἦν δέ τις κατὰ τὴν ἔρημον θηρεύων ἄγρια ζῶα. Καὶ εἶδε τὸν ἀββᾶν Ἀντώνιον χαριεντιζόμενον μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐσκανδαλίσθη. Θέλων δὲ αὐτὸν πληροφορηῆσαι ὁ γέρων, ὅτι χρὴ μίαν - μίαν συγκαταβαίνειν τοῖς ἀδελφοῖς, λέγει αὐτῷ: Βάλε βέλος εἰς τὸ τόξον σου καὶ τείνον. Καὶ ἐποίησεν οὕτω. Λέγει αὐτῷ: Πάλιν τείνον. Καὶ ἔτεινεν. Καὶ πάλιν φησί: Τείνον. Λέγει αὐτῷ ὁ θηρευτής: Ἐὰν ὑπὲρ τὸ μέτρον τείνω, κλᾶται τὸ τόξον. Λέγει αὐτῷ ὁ γέρων: Οὕτω καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἐὰν πλεῖον τοῦ μέτρου τείνωμεν κατὰ τῶν ἀδελφῶν, ταχὺ προορήσουσιν. Χρὴ οὖν μίαν - μίαν συγκαταβαίνειν τοῖς ἀδελφοῖς».

(Κάποιος εἶχε βρεθῆ στὴν ἔρημο, κυνηγώντας ἀγρίμια. Καὶ εἶδε τὸν Μέγα Ἀντώνιο νὰ μιλᾷ εὐθυμα μὲ τοὺς μοναχοὺς καὶ σκανδαλίσθηκε. Θέλοντας δὲ ὁ γέρων νὰ τοῦ δώσει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι πρέπει κάπου - κάπου νὰ συγκαταβαίνῃ κανεὶς στοὺς ἄλλους, τοῦ λέγει: Βάλε μὰ σαῖτα στὸ τόξο σου καὶ τέντωσέ το. Καὶ ἐκεῖνος ἔκανε ἔτσι. Τοῦ λέγει: Τέντωσέ το ἀκόμη πιὸ πολύ. Καὶ τὸ τέντωσε. Καὶ πάλι τοῦ λέγει: Πιὸ δυνατά. Τοῦ ἀπαντᾷ τότε ὁ κυνηγός: Ἄν τὸ τέντώσω πέρα ἀπ' ὅ,τι ἀντέχει, θὰ σπάσῃ τὸ τόξο. Τοῦ ἀποκρίνεται ὁ γέρων: Ἔτσι συμβαίνει καὶ στὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ, ἂν οἱ ἀπαιτήσεις μας ἀπὸ τοὺς ἄλλους ξεπερνοῦν τὴν ἀντοχὴ τους, ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμή στὴν ἄλλη θὰ τσακισθοῦν. Πρέπει λοιπὸν ποῦ καὶ ποῦ νὰ συγκαταβαίνουμε σ' αὐτούς».

Μεγάλο τὸ δίδαγμα. Ποιὸ εἶναι; Ὅτι ὁ ζῆλος πρέπει νὰ ἔχῃ μέτρο. Νὰ μὴν ὑπερτιμᾷ τὴν ἀντοχὴ τῆς ψυχῆς. Νὰ τῆς ἀφήνῃ κάποια σοφὰ διαλείμματα. Νὰ εἶναι φρόνιμος καὶ διακριτικὸς ζῆλος.

Πολλοί, ἀπὸ ὑπέρμετρο, ἀχαλίνωτο ζῆλο, χάθηκαν, ἀντὶ νὰ σωθοῦν. Παρεξήγησαν τί τοὺς ζητοῦσε ὁ Κύριος. Ἐκεῖνος εἶπε, ὅτι ὁ ζυγὸς του εἶναι «χρηστὸς καὶ ἐλαφρὸς». Ὅτι ἀνεβάζει μὲν τὸ πλάσμα του σὲ ὕψη ζηλευτά, ἀλλὰ ἐφ' ὅσον αὐτὸ χρησιμοποιεῖ σωστά τὸ θεῖο δῶρο τοῦ λογικοῦ. Γιατὶ μᾶς ἔδωσε τὸν νοῦ ὁ Κτίστης μας; Γιὰ νὰ εἴμαστε διακριτικοί. Νὰ βαδίζουμε μὲ σύνεση. Νὰ ξεχωρίζουμε τὸ ἀπαραίτητο ἀπὸ τὸ περιττὸ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ ἐπικίνδυνο.

Τὸ κατὰ Χριστὸν ζῆν εἶναι κάτι τὸ ὑπερφυσικό. Τὸ ἐπιτυγχάνουμε μὲ τὴν καλὴ μας θέληση, ἀλλὰ πρὸ παντὸς μὲ

τῆ θεία χάρη. Αὐτῆς κυρίως ἀποτέλεσμα εἶναι. Ὅταν ὄμως, παρασυρμένοι ἀπὸ ἄκριτο ἐνθουσιασμό, ὑπερβαίνουμε τὰ ὄρια, τότε ἀλλάζουμε τὸ ὑπερφυσικὸ σὲ τερατῶδες. Τότε, δὲν πρόκειται γιὰ ἓνα θαῦμα μέσα στὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ἀπανθρωπία. Ἐντὶ τῆς θεώσεως, εἶναι ἡ ἀπώλεια. Ἐντὶ τῆς ὑψώσεως, ἡ πτώση καὶ ἡ συντριβή.

«Ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπέμεινά σε, Κύριε», ἀναφωνεῖ ὁ ψαλμωδός. Διαρκῶς, δηλαδή, βρίσκομαι κάτω ἀπὸ τὸ ἅγιο θέλημά σου, ὑποταγμένος σὲ τὶς ἐντολές σου.

Ἄλλὰ ὁμολογῶ ταπεινὰ ὅτι αὐτὸ μοῦ στοιχίζει πολὺ. Εἶμαι ἓνα ἀδύνατο ὄν, μὲ ἐλλείψεις, μὲ κακὲς ροπές. Ἄλλοίμονο, ἂν δὲν εἶχα τὴ χάρη σου νὰ μὲ στηρίζη, νὰ μὲ ἐνισχύη. Λίγο νὰ ἀφεθῶ στὸν ἑαυτό μου, ἔπεσα, χάθηκα.

Ἄλλὰ σὺ, γεμῆτος ἔλεος, δὲν μὲ ἐγκαταλείπεις. Μοῦ ἀφήνεις κάποτε περιθώρια κάποιας ἀναψυχῆς. Σὲ μερικὸς μεγάλους Ἁγίους σου, ἔδινες τόσες πολλὲς δοκιμασίες, ὅπως στὸν ἔνδοξο Ἰώβ. Ἄλλὰ μ' ἐμένα δὲν κάνεις τὸ ἴδιο.

Μοῦ ἔδωσες τὸ δικαίωμα, νὰ φέρω στὰ χεῖλη μου τὴν παράκληση: «Ἄνεσ μοι, ἵνα ἀναψύξω...».

Βρίσκομαι ἀκόμη στὸ στάδιο. Εἶναι ὁ τόπος τῶν ἀγωνισμάτων. Τῆς ἀκοίμητης προσπάθειας γιὰ τὸν οὐράνιο κῆτινο. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια θὰ τελειώσῃ μὲ τὴν ἔξοδό μας ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ. Στὴν ἄλλη, ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀνάπαυσις, ὁ «τόπος ἀναψύξεως».

Ὅσο, ἀκόμη καὶ ἐδῶ κάτω, δὲν θέλεις νὰ εἶμαι ἓνα ἀέναα τεντωμένο τόξο. Ἡ ἀνθρώπινη φύση πρέπει νὰ εἶναι ἤδη πολὺ ἀγιασμένη, γιὰ νὰ ἐντεῖνῃ διαρκῶς τὸν ἀγῶνα, χωρὶς ἀνάπαυλες. Ἐπιτρέπεις λοιπὸν καὶ θέλεις, σὰν σπλαχνικὸς Πατέρας, σὲ μᾶς τοὺς πολλούς, τοὺς ἀδύναμους χριστιανούς, κάποιες ἀνάπαυλες. Καὶ μᾶς ζητᾶς μὲ διάκριση, νὰ ρυθμίζουμε τὸν ζῆλο μας. Νὰ μὴν ξεπερνᾶμε τὰ μέτρα μας τὰ προσωπικά.

Αὐτὸ δὲν σημαίνει καθόλου στατικότητα. Νὰ φυτοζωοῦμε στὴν ἀρετὴ. Νὰ καρκινοβατοῦμε. Θέλεις νὰ προχωροῦμε. Νὰ κατάγουμε νίκες ἀπανωτές. Ἄλλὰ χωρὶς νὰ ὑπερτιμᾶμε τὶς δυνάμεις μας. Ἔτσι, νὰ δείχνουμε ὅτι δὲν μᾶς λείπει τὸ ταπεινὸ φρόνημα. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς, ποὺ φαίνεται νὰ εἶναι συμμάζεμα καὶ ἀτονία, εἶναι τὸ ἐχέγγυο τῆς μεγάλης Ἁγιότητος. Γιατὶ ἡ ταπεινοφροσύνη ἐλκύει πάνω στὸν ἄνθρωπο τὴ χάρη σου. Καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἡ πιὸ βέβαιη προϋπόθεση γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς Ἁγιότητος, γιὰ τὴν ἐξόρμησιν, σὲς μεγάλες νίκες.

Ὅταν λοιπὸν μᾶς ἀφήνης καιρὸ γιὰ κάποιο ξεκούρασμα, δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι οἱ ἐσχατιῆς τῆς ἀρετῆς εἶναι γιὰ μᾶς ἀποκλεισμένες. Μᾶς βοηθεῖς ἔτσι νὰ ταπεινοφρονοῦμε, νὰ νοιώθουμε ὅτι εἴμαστε ἀνάξιοι τῆς θείας σου ἐκλογῆς. Καὶ αὐτὸ εἶναι μιὰ καλὴ ἀφετηρία γιὰ τὴν πνευματικὴ πρόοδο.

Ὅριστικά, θὰ ἀναπαυθοῦμε ὅταν «ἀπέλωμεν». Ἄλλὰ «ἄνες ἡμῖν, Κύριε, ἵνα ἀναψύχωμεν» καὶ πρὶν ἀπὸ ἐκείνη τὴ μακαρία ὥρα. Ἀξιώνέ μας νὰ δοκιμάζουμε κάποιες ἀθῶες χαρὲς τοῦ κόσμου τούτου, ποὺ γιὰ μᾶς ἔκτισες. Χαρὲς ποὺ ἀφήνουν ἴσχυη τὴ συνείδηση. Ποὺ ἐλαφρώνουν τὴν ψυχὴ. Ποὺ προεικονίζουν, ἔστω καὶ τόσο ἀμυδρά, τὰ οὐράνια ἀγαθὰ.

Δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τις ἡδονὲς τῆς ἁμαρτίας αὐτὲς οἱ χαρὲς. Ἐξευγενίζουν τὸ πνεῦμα, γλυκαίνουν τὴν καρδιά, εἶναι τῆς εἰρήνης σου φορεῖα (λ.χ. οἱ καλὲς τέχνες ποὺ ἔχουν εὐγενικὸ περιεχόμενο).

Ἄρκει νὰ τις διαλέγουμε μὲ προσοχὴ καὶ μὲ μέτρο. Νὰ μὴν ὑποδουλώνουν τὴν καρδιά μας. Νὰ μένη πάντα ἡ ψυχὴ ἐλεύθερη ἐσένα νὰ ἀγαπᾷ, σὲ σένα νὰ εἶναι προσανατολισμένη, λατρευτὴ Κύριε, πηγὴ τῆς ζωῆς μας, τῆς χαρᾶς μας, τῆς κάθε ὠραίας μας ἀπαντοχῆς.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους.— **Ἐπίκαιρα**.— **Εἰσαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Αἱ γυναῖκες ὡς πρῶτοι κήρυκες τῆς Ἀναστάσεως. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Ἀθεράπεντος ἀπιστία. — **Μητροπ. Ἀργολίδος Χρυσσοστόμου**, Τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα. — **Ἀρχιμ. Χριστοδ. Παρασκευαΐδου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Λενῆ**, Ἡ ἀφοβία καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. — **Ι. Κ.**, «Αὐτῶν δὲ διηνοιχθησαν οἱ ὀφθαλμοί...». — **Ἀρχιμ. Τιμοθ. Τριβιζᾶ**, Ποιμαντικὰ μέτρα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ Χιλιτισμοῦ. — **Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεξιοπούλου**, Ἐνοριακὰ, Προσκλητήριον Διακονίας. — **Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίτου**, «Ἐορτολόγιον» — **Ν. Παπαμιχαλάκι**, Ἡ περὶ ἔθου καὶ τῶν ἐσχάτων Ἰδεολογία τοῦ Κανόνος τοῦ Πάσχα καὶ ἡ δύναμις τῆς Ἀναστάσεως. — **Ἄνδρ. Νομικοῦ**, Τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως εἰς τοὺς Ψαλμούς. — **Χρυσάνθης Καραγιαννίδου**, Αἱ ἐλληνίδες μητέρες καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. — **Ν. Ἀρβανίτη**, Ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ βιβλίου. — **Δημ. Φερούση**, Ἡ Σκέπη τοῦ κόσμου. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Τὸ τετραμὲνο τόξο.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.